

Lêkolîn û Hevpeyvîn

Dr.Ebdilmecît Şêxo

Qab: Hunermend Eslan Memo
Efrîn : 2015

Diyarî...

Ji giyanên pakrewanên peyva

AZADÎYÊ RE

Pêşveçûna Bizava Çapemeniyê

Bi Zimanê Kurdî li Sûriyê

Rewşa wê ya îroyîn û mercên pêşxistina wê(1)

Rola çapemeniyê di şiyarbûna netewî û pêşxistina bizava kurdî,tevgera rewşenbîrî, ramanî,civakî û di her aliyekî jînê de bi çend rûpelan netê pîvan û ne jî tê nerxandin,çimkî,wek ku lêkolînavanên rojnamegeriyê dibêjin:"Weşan dîroknivîsê wê kêlîkiyê ye".

Yanê erkên wê gelek şaxdar û berfereh in,pir dijwar û tirsdar in,hebûna wê wek rûdawekî civakî şarastanî tête nirxandin, serhildana wê, şoreş bi xwe ye,

Bi ya me be,ew ji bo mirov û mirovayetiye,çêtirîn alav e, bi sanahî mirov dikane bêje:Rojnamegerî awêna hemû gelan e.Nirînavan tê de têkoşînê, lehengiyê,xamên zêrîn, çîrokên qeşeng,helbestên bedew,gotarên ronakbîrî, zîndanê, gulan, istiriyan, bêzariyê, ketin û serketinê dibîne, wek me berê di gotareke xwe de gotiye:

"Bi kurtî rojnamegerî mirin û jiyana bi xwe ne.Gelê me jî,ev şopa zanistî ji sedsalî de, naskiriye, şahsîwarê pênûsê, dilêrê peyvê, welatparêzê mezin Mîr.Miqdad Medhet Bedirxan gava yekem di rapêrîna rojnamegeriya kurdî de pir bi wêrekî avêt û di roja 22 Nîsanê,sala1898 an de,rojnama xwe "Kurdistan" li biyanistanê,li bajarê (El-Qahîre) derxist û ewî bi çar

rûpelên wê,hîma koşê, di bingeha karwana çapemeniya Kurdî,ya duhatî de danî.Em di vê baweriyê de ne,rêbaza zanistî ji vê mijara giring re,rêdanê nade me,ku em ji guhdar û xwendevanan re sersedemên derçûna rojnama"Kurdistan"li dervayî welêt zor bi kurtî diyar nekin.

Piştî ku Kurdistan cara yekem li gor hevpeymanê sala1639 di navbera Osmanîyan û Sefewîyan de pêkhat,beşek gewre ji welatê me ket jêdestê Impiratoriya Osmanî;tevî ku gelê Kurd roleke giring di serketina Selîmê yekê de li dijî Şah Ismaîlê Sefewî lîstibû û her wekî caran xwîna xwe ji ber Osmanîyan de rijandibû,lê dîsanTurkan herdem berxwedan kirin ku dek û pîlanên kîndar li dijî Kurd bi cîh hûnin û bi riya çandina tovên kîn û çavtengiyê di nav Mîrên Kurdan de,Kişwerên wan ji hundir de birûxînin.

Ew di hunandin û rêstinên pîlanên xwe,yên nijadperest de biserketin,hemû kişwerên Kurdistanê hilweşandin û ew hemû û yekser di sala 1847 an de kirin bin destên xwe.Lê ev zordestiyên netewî,hesta welatperweriyê li nik Kurdan şiyar kirin,helbestvan jî setemkariya Turkan di berhemên xwe de baş didan ber çavan û sirûştê Kurdistanê ciwan ji gelê xwe re nîgar dikirin û herweha jî gelê Kurd destgirêdayî nema,ew bi gelek şores û raperînan rabû.

Dêmek me niha zanê,çima "Kurdistan" li dervayî welêt derket,Iê çima M.M.Bedirxan navê rojnama xwe "Kurdistan" lêkir û ne navekî din??

Bê guman,ev nava ne bê wate ye û helbet li nik wî taybetmendiyên

wê hene, pisporê rojnamegeriyê Mîmtaz Elheyderî berî me bersiva vê pirsê daye û em jî wê bê dudilî dipejrînin û dubare dikin .

1-Yanê;Mîr M. M.Bedirxan dixwaze yan xastiye ji dijmin û dagîrkeran re bêje,ew axa ku Kurd li ser dijîn,navê xwe Kurdistan e û ewa hatiye dagîrkin.

2-Ewî dixwast di tengê vî navî re,ji Kurdan re bêje:Zane bin! Şiyar bin!Em Kurdistanî ne û em ji bo rizgarbûna Kurdistanê têkoşînê dikin, herweha jî çespendina hebûna niştimana netewî ji bo pêkanîna mafê çarenûsî û damezrandina dewleta kurdî, ji mercên giring e.

3- Rojnama "Kurdistan"bi zimanê Kurdî, nasnama xwe ya neteweyetî û giyana wê diçespîne,wek hozanê Almanî, yê navdar Hanger dermafê zimên de gotiye:(Ziman giyanê millet e....).

Naverokên rojnamê bi (31) hejmarên xwe ve, li ser rêzaniyê, netewperestiyê, wêje û dîrokê ye;şandina 2000 hejmar ji rojnamê ji Kurdistanê re û di riya Şamê re û belavkirina wan bê dirav, baş ji me re xuya dike,ewa li gor mercên wê demê bi rola xwe baş

rabuye,hesta netewayetî ta radeyekê hurhitandiye û şiyar kiriye.Mîr M.M.Bedirxan armanca rojnama xwe "Kurdistan" hîn di nama xwe ya taybetî, bi zimanê firansî,ya ku di hejmara yekan de,ji hin kesên Ewropî re şandibû,û ewî di wir de wisa nivîsiye: (Ezbenî,ez bi dilşadî çend hejmaran ji rojnama "Kurdistan"ya ku ez wê li Qahîre derdixînim,ji we re dişînim,hejmara milletê Kurd li Asiya Navîn (6)milyon in û zimanê me gelek kevnare ye.M.M.Bedirxan hîn axivtina xwe beredewam dike û dibêje:Ev cara yekê ye ku rojnamek bi zimanê Kurdî li pênewî belavkirina zanînê, giyana hezkirinê di nav netewa Kurd de, ji bo şiyarkirina Kurdan û ta ku ewanan riya pêşketin û bajarvaniya nûh bigrin û her weha jî,ji bo pênasîna wêja me ya netewî derdikeve û ew hîn dinivîse:Bavê min Mîr Bedirxan e,ew di şerê rizgariyê de li dijî destlata Ebdilmecît beşdarbû ye,wê destlatê jiyandina malbeta me li welêt qedexe kiriye,lewre ez hatim Misirê û ez bi hêvî me,ku ev karê me sudê li hemwelatîyên Kurd bike û giyana ramana netewî di tenga vê rojnamê re zîl bide û pêşkeve ...).

Ji 22 Nîsanê,sala1898 ta 1902 an (31)hejmarên rojnama (Kurdistan) derketine. Ji hej. (1-5) li Qahîre, ji hej.(6-19) li Cinêvê, ji hej. (20-23) dîsan li Qahîre, hej. (24) li Londonê, ji hej. (25-29) li Folkstonê, û herdu hejmarên dawîn (30-31) dîsan li Cinêvê .

Yanê di zikhev de (9)hejmar li Qahîre û (16) hejmar li Cinêvê, hejmarek li Londinê û (5) hejmar li Folkstonê û her hejmarek ji rojnama (Kurdistan) çar rûpel bûn. 1

Ji ber guhartinên cihê derxistina rojnamê, navê wê bi "Rojnama gerok" jî hatiye nasîn. Xudanê rojnamê, di hejmara yekê de nivîsîbû, ku (Kurdistan) her (15) rojan, wê were weşandin". Lê mixabin ji ber mercbipêxwyî (Subyektîv) û

Mercbipêşiwênî(Objîktîv)ev soza pêknehatibû, çimkî li gor wê sozê, pêwîst

bû, di (4) salan de, (96) hej. ji rojnamê derketana.

Rojnamenivîs di pêşgotina hejmara yekê de dinivîsîne lê emê hin hevokên bijarte bê destlêdan ji wê vebjêrin, (...Sed hezar şukir û hemd ji xwedê

Te'ale re, em Musliman xuliq kirin û ji zanîna ilm û merîfetiye re hiş û zeka daye me, dinyayê de çigas Musliman hebin, gund û bajarên hemiya de mekteb û medrese û cerîde henin, dinyayê de, çî dibe, çî nabe, cerîde dinivîsînin, heyfa min têt ji Kurd re, Kurd ji gelek qewma zêde tir xweyî hiş û zeka ne, xurt in, lê dîsa weka qewmên dî ne xwenda ne, ne dewlemend in, loma riya Xudê de, min ev cerîdeya ha nivîsî...)

Rojname di nav Kurdên Amedê de jî hatibû naskirin, ji ber ku, Kurdek ji Amedê nameyekê dinivîsîne,

di wê namê de weha hatiye: (Ev cerîdeya Mîrê me derxistiye, hat Amedê, min yek peyda kir, çiqas Kurdê nîzîk henin, min civandin, û min ji wan pirskir we kî ev cerîdeya dîtiye?, navê wê "Kurdistan" e, xuyê wê Mîrê me hemuya ne, ewilî wan cerîde maç kirin, danîn ser serên xwe, gelek şabûn, paşê min ji wan re xwend, va dilên wan şabûn, heçiko te dinê daye wan...).

Belê rojnama "Kurdistan" tevî rûpelên wê yên hindik û naverokên wê yên dêmokrat û sakar, lê dîsan Sultanê osmanî bi hemû awayan cavtengî li rojnamê dikir û ewî hêrişên xwe dibir ser wê, lewre jî, Mîr M.M. Bedirxan neçar dibû, di hundirê rojnama xwe de carna naman ji Sultên re binivîsîne.

Ew bi hêvî bû ku Sultan bihêle rojnama wî serbest li Kurdistanê di nav destên Kurdan keve, lê pir bidaxawe, çawa penda Kurdî dibêje: (Rî dibe bost û dijmin nabe dost), weha jî riyê rojnamenivîsê gelparêz M.M. Bedirxan bûye bost û Sultanê Osmanî nebû dost û bi ser da jî, Sultanê Turkperest, Mîr M.M. Bedirxan neçar dike û wî bi darê zorê vedigerîne Istenbolê, lewre jî, birayê wî Ebdil Rehman Bedirxan diçe Cinêvê û li wir derxistina rojnama "Kurdistan"ê berdewam dike.

Ew bi xwe di hejmara şeşan de weha nivîsiye: (Ev cerîdeya birayê min Meqdad Beg derdanî, lakên çiko

xinkar nehêşt ew li Misirê ronit,vegera Istenbolê,cerîdeya xwe nikanî li Istenbolê derbînêt...)

Lê,vê peyamnama pîroz serê xwe li hember Sultanê Osmanî xwar nekir û ala peyva Kurdî vê carê serdestê Ebdil Rehman Bedirxan li Cinêvê milmilî û derbazî Kurdistanê dibû.Em kanin bi gelemperî bêjin:Ramyara rojnama (Kurdistanê) li gor wê demê gelek berferêh û kûr bû,wê dizanî bi riya ferman û peyvên pêxember bang û daxwazên xwe yê netewî bigihanda miletê Kurd,wek:(Hezkirina welêt ji îmanê ye.) û ji aliyekî din ve, gelek stunên rojnamê bi helbestên pêşrewê ramana netewî Ehmedê Xanî û yê netewperestê gewre Hacî Qadir Koyî dihatin xemlandin.Lê hîn du pirsên din pir serenckêş di rojnamê de hatine.

Yekemîn:Helwesta rêzaniya rojnamê ya erênî û dilsoz li hember gelê Ermen.Duhem:Rojnamê mebestên"Şahsîwarên Hemîdî yê gemarî ji Kurdan re eşkere dikir û digot:(Sultan Ebdil Hemîd dixwaze bi destên Kurdan,Ermeniyan bikuje,lê bila Kurd zanibin,Kurd û Ermen birayên hev in,Ebdil Hemîd tenê dijminê me yê rast e,eğer em Ermeniyan bila sebeb bikujin, rojekê bê,ku miletekî din,wê bê me bikuje).Her wisa jî rola rojnama "Kurdistan" di warê zimên de pir payebilind bû,wê firkeke nûh di riya pêşveçûna zimên de kir,lewre wêjevan, zimanzan,û rêzanzan Dr. Kemal Fuad nivîsiye: (Zimanê kurdî

heta dawiya sedsaliya (19) an zimanê peyvandinê û helbestan bû, ji ber vê yekê jî, derketina "Kurdistan" di sala 1898 an de, di nav dîroka zimên û wêjeya Kurdî de cihekî giring girt..)

Wek çawa tête gotin:(Kanî rojnamekê bide min,ezê şoresekê bidim te...),yan çawa N. Ponapert jî digot:(Ez ji hezar tang û ji hezar leşgerî natirsim,lê gotarek di rojnamê de min ditirsîne).Destlata Ebdil Hemîd jî,ji gotarên rojnama "Kurdistan" ditirsî,ku Kurd xwe di neynika Mîr Miqdad û Ebdil Rehman re bibînin û bêjin:Em jî mirov in û ne hirç û hov in,vêca kanî serbestî??" Lewre, S.M. ji Diyarbekirê nameyekê di rojnama Kurdistanê de diweşîne û ew tê de weha dinivîse:

(Ji du, sê mehan de "Kurdistan" dighîne welatê me,Iê karbidestên hukumetê nahêlin ku em bi serbestî rojnamê bixwînin û eger ew hejmarekê li nik kê dibînin, zora xwe lêdikin û davêjin girtûgehan,Iê tevî wê Kurd dixwînin..)

Maye em bêjin:Çawa hejmarên rojnamê ji bilî (10,12,17,18,19) hatine dîndin??

Mîna di çavkaniyan de hatiye nivîsandin;cara yekem,di sala 1968 an de li lînînggradê ji aliyê Dr.Merof Xeznedar de û di vê salê de jî, ji aliyê Dr. Kemal Fuad de li Almaniya jî hatine dîtin.

Dr.K.Fuad di sala 1972 an de, rojnama Kurdistan gihand hev û ew di hundir bergekê de belav kir.

Di sala 1973 an de, Dr.M.Xeznedar di gotara xwe ya di rojnama "Eltaxî" (Birayetî) de weşandiye, pêşniyar kiribû, ku roja 22 Nîsanê her sal bibe cejna roja rojnamegeriya kurdî, lewra jî, ji wê demê de, çapemeniya kurdî cejna xwe di vê rojê de her sal pîroz dike.

Pir pêwîst e, em we û xwendevanên xwe jî agadar bikin ku di vê dawiyê de nivîskar Malmisaniy du hejmarên din (17-18) ji rojnama "Kurdistan"ê di pirtûkxana niştimanî li parîsê dîtine.

**

Rojnamegeriya kurdî li Sûriyê berî damezrandina Partî Dêmkartî Kurdistanî

Piştî ku me bi lêbezînekê rojnama "Kurdistan" bi we daye nasîn û me serên xwe jî bi wê bilind kir, niha em mafê didin xwe, firkeke mezin bidin bizava rojnamegeriya kurdî û tenê li ser yê li Sûriyê derçûne û derdikevin bi şewayekî giştî rawestin.

Piştî ku Impiratorî Osmanî bi navê "Mirovê nexwaş" hat naskirin; ewa ji hev şeliya û hilweşî, dewletên koledar pir dewletên erebî kirin bin

nîrên xwe û li gor hevpeymanana Saykis - Pîko di sala 1916 an de û li gor peymanana di 20 Çiriya Pêşîn sala 1921 ê de di navbera Turkan û Firansizan (Biriyan – Bekirê) hatiye morkirin, beşek ne kêr ji Rojavaya Kurdistanê (Herêmên Cezîrê, Çiyayê Kurmênc û Kobaniyê) tev Sûriya Firansîzî bû.

Di sala 1925 an de agirê serhildana Şêx Se'îd li Bakurê Kurdistanê bi hovîtî ji aliyê karbidestên Turkiyê tête vemrandin, berpirsiyarên çend rêxistinên kurdî, di sala 1927 an de, rêxistina "Xoyîbûn" avakirin, Celadet Bedirxan serokê wê bû. "Xoyîbûn" ê bi serpereştîyê Cenêral Ihsan Paşe di sala 1929 an de dest bi raperîneke çekdarî li çiyayê Agirî kir, dîsan Turkan bi alîkariya Farisan ew serhildana jî bi awayên ne mirovane şikandin. Piştî têkçûna vê raperîne hin pişkdarên wê yê sereke mîna Cenêral I.N. Paşe û Celadet Bedirxan derbazî Iranê bûn, li wir C. Bedirxan Şahê Behlewî dît û ew jî Şahê Iranê alîkarî ji bo Kurdan xwast, lê Şah xwasteka C. Bedirxan bi cih ne hanî, bi ser da jî, Şahê Iranê li ser C. Bedirxan pêşniyar kir, ku ew li welatekî Ewropî bibe balyozê Iranê.

Lê C. Bedirxan jî, daxwaziya wî pêknehanî, lewre Şah ji C. Bedirxan tengijî û hungirî bû, lewre ew sirgunî Iraqê kir, lê Ingilîzan jî bêhna Celadet Bedirxan li Iraqê teng kriin, ji ber wê jî C. Bedirxan derbazî Sûriyê bû. Di vê salê de (1930) jî, pêwendiyên

Firansa û Turkan baştir bûn,lewra destlata Firansa li Sûriyê hemû endamên rêxistina "Xoyîbûn"ê ji nîzîkî sînora Turkiyê dûr xistin, ewanan hemû li Şamê civandin û li wir cîwar kirin.

Belê! Şoreş û serhildanên rûxandî,waneyên kêrhatî dane C. Bedirxan û wan hêşt ku C. Bedirxan li rêkên din ji bo têkoşînê bigere,li dawiyê ewa gihaye

rastiyeke geşdar,ku zanîn di riya xebata netewî de çaktirîn çek e û çapemenî jî, di vî warî de hêztirîn alav e,lewra C.Bedirxan di 16.1. sala 1931 ê de, mafê deranîna kovara "Hawarê" ji destlata Sûriyê girt û di 15.5. sala 1932 an de,hejamra yekê ji "Hawarê" li Şamê ronî dît,bi derxistina Hawarê, C.Bedirxan firkeke nûh û mezin di dîroka rojnamegeriya Kurdî de ava kir.

"Hawar" ne zimanê partiyekê û ne jî ya rêxistinekê bû, C. Bedirxan xwedî û berpirsiyarê wê bû, Hawer di destpêkê de û ta hejmara 23 an bi tîpên erebî û latînî belav dibû, hejmara yekê ji (16) rûpelan bû, û her carê (3-4) rûpel bi Firansî jî di Hawarê de çap dibûn, hejmara dawîn ji Hawarê ya 57 an e, ewa jî di 15 Tebaxê, sala 1943 an de derketiye.

Bê guman riweşt û pergalên bingeîn yê naverokên kovarê li gor armancên wê, yê ku C. Bedirxan di hejmara yekê de nivîsîbû.

1- Belavkirina Elfabaya Kurdî ya nûh û balavkirina rêzimana kurdî.

2- Nivîsîna mijar û berhemên wêjeyî ji hemû perçên Kurdistanê.

3- Weşandina mijarên dîrokî û erdnîgarî.

4- Belavkirina mijaran li ser sema û qeydên istiranên kurdî û herweha mijarên din ne yeksane rûpelên Hawarê bi pênusên rewşaenbîrên kurdperwer wek, Dr. Kamîran Bedirxan, Osman Sebrî, Qedrî Can, Cegerxwîn, Ebdela Goran, Tewfiq Wehbî, Şakir Fetah, Dr. Nûre Dîn Zaza, Ehmed Namî, Reşîte Kurd, Hesên Şiyar û H.D. dewlemend kiribûn, lê helbestê di sîngê hejmarên kovarê de cihê xwe standibû, (187) helbest bi xamên (50) ristevanî û ji hemî beşên Kurdistanê tê de hatine belavkirin.

Ji sersedemên rawestandina kovarê ev bûn: 1- Sedema rêzanî û aborî bû, 2- Piraniya miletê me, wek roja îroyîn nizanîbû bi zimanê xwe bixwîne. 3- Bi ser van herdu sedemên jorîn de jî, pir kes li dijî tîpên latînî derdiketin.

Tevî van astengan, kovara "Hawarê" bi erkên xwe yê netewperestî baş rabû û ewê raperîneke nûh di çanda Kurdî de çêkir.

Mirovên têkoşer û welatparêzên rewşaenbîr li pêşberî alozan nebez û pîdar in, qelsbûn û dest ji xwe berdanê li xwe danînin, eger pîkên geş di dara dilên

wan de bi cehrê nezaniya millet yan bi darê zorê hişk bûn,lê ew bi xwîna xwe ya germ û paqij tovên nûh di dilên xwe de av didin.Belê! Hawar rawestiya, lê C. Bedirxan kovara "Ronahî" ya mehane di yekê Nîsana 1942 an de li Şamê derxist û ta Avdara sala 1945 an (28) hejmarên wê ronî dîtinTevî "Ronahî" mehane bû,li xwendevanên wê,neşiyar her mehekê wê bixwînin,çimkî,eger weha bûya,pêwîst bû,di vê bergehê de (35) hejmar derketana,rûpelên hejmarên wê ne wek hev in,16, 20, 24 û hejmarek tenê (32) rûpel bûn.

"Ronahî" xwerû bi kurdî û bi tîpên latînî bû,ji ber ku ew di dema germiya şerê cîhanê yê duhem de ketiye jiyana weşanê,lewre giraniya naveroka wê li ser bûyerên şer bû, Ronahî li dijî Faşizmê û Naziyê rawestayê,ewê bi gotar, çîrok û wêneyên xwe pesnê (Eniya Dêموكراتiyê) daye û ewê tu caran li dijî sosyalîstiyê yan kumunîstiyê ne nivisiye û herweha jî, ewê dîroka jiyana N.Ponapert bi xwendevanan rind daye nasîn.

Kovara (Ronahî) bi mebesteke nîşankirî rola jinan di şerê cîhanê yê duhem de diyar kiribû,ewê xwestibû di vê tengê re,mesajekê bide jinên Kurd.

Kovarê ji hejmara 12 an de,bervê xwe pirtir daye çanda kurdî jî, ji bilî C. Bedirxan;Osman Sebrî,Qedrî

Can,Ehmed Namî,Mele Enwer,Hesen Hişyar,Qadirê Ferman,Cegerxwîn di "Ronahî" de hevpişk bûn.

Rêzaniya kovarê pêşverû bû, ewê dostanî û birayetiya hemû gelan xwestiye, û di warê zimên de jî, ewa xwedî rûmeteke bilind bû.

Lê sersedemên rawestina vê kovarê jî,bi ya me be, mîna sersedemên rawestina Hawarê bûn .

**

Rewş û bizava rojnamegeriya kurdî li Sûriyê piştî barkirina koledara firansî ji Sûriyê.

Piştî Sûriyê ji koledara firansî di sala 1946 an de rizgar bû,Kurdên Sûriyê jî, dest bi bizava xwe netewî kirin,di sala 1952 an de "Civata Yekitiya Xortên Kurd yên Dêموکرات" bi serdariyê Mihmed Mile Ehmed û Ebdil Ezîz Ebdî avabû û vê civatê xebata xwe ji bo armancên netewî ta sala 1958 an domand. Damezrênrê vê civatê M.M.Ehmed nivîsiye(Belavokên civatê hebûn,di wir da dîroka gelê Kurd û li ser şoreş û gernasên Kurd û têkoşînên wan belav dibûn,herweha jî, civatê gelek giringî dida zimanê kurdî û ew belav dikir,lê gelek mixabin,tu belge yan tu belavok niha ji wan nemane).

Di sala 1956 an de,civînek li Helebê hat girêdan,di wir de biryara avakirina "Komela zanistî û alîkariya Kurd" hat istandin, rewşenbîrê gewre Hesen Hişyar

yekek ji endamên vê komelê bû, karên vê komelê ta 1958 an berdewam kir. Ronakbîrê niştimanperwer Hesên Hişiyar jî dabû ser şopa Miqdad Medhet û C. Bedirxan û rola rojnamegeriyê di bizava kurdî de baş nêrxandibû, lewre jî ewî bi tenha xwe û bi veşartî kovareke bi navê "Agahî" bi zimanê kurdî, di sala 1966 an de derxist û vê kovarê li ser sîngê xwe nivîsandîye "Kovareke zanistî, toreyî, tarîxî û siyasî ye..".

(19) hejmar ji vê kovarê û bi (15 ta 33) rûpelan derketine, ramanû baweriyên ku di hejmarên kovarê de hatine, hemû yên xwedî û berpirsiyarê kovarê ne. Di kovarê de tenê du helbest û namek ne yên Hesên Şiyar in; Qanatê Kurdo di sala 1956 an de namek ji vê komela ku me li jor binavkirî re şandibû, ewî di nama xwe de weha gotiye: (Gelê biran! Ji wê xebata we ra spas dikim, eger çiqas dijwarî bikevin pêşiya we jî, divê hûn zêdetir navê Kurd û Kurdistanê di rojnaman, kovaran û her nivîsarên biçûk û mezin de bidin belavkirin, em di esra bîstê de ne, esra ronahî û atomî da ne, îro mîletên bêdeng zû asîmîlesiyon dibin, bê zarok negrî, dê (Dayik) bi dilovaniya xwe şîr nade wî yan wê...)

Berpirsiyarê kovarê Hesên Şiyar wek bîrawerekî şehreza li ser giringiya yekitiya tevgera kurdî û mîletê Kurd disekinî, ewî bi xurtî û bê dudilî li ser

tevgera kurdî û milletê Kurd radiwestî û bê dudilî digot:(Çep û rast herdu milên laşekî ne).

**

Bizava çapemeniyê bi zimanê kurdî piştî damezrandina Partî li Sûriyê.

Di sala 1957 an de Tevgera Kurdî li Sûriyê her çû hêgintir bû,çimkî di roja 14 Hizêrana vê salê de(Partî Dêmoqrata Kurdistanî) û (Civata Yekitiya Xortên Kurd yên Dêmoqrat),partiya (Azadî) di sala 1958 an de li Sûriyê hatin avakirin.

Çend kes bi serkêşiyê Cegerxwîn ji endamên komîta navbendî ya partiya (Azadî) tevî (Partî Dêmoqratî Kurdistanî) li Sûriyê bûn û Cegerxwîn jî dibe endamê komîta navbendî ya vê partiyê.

Di sala 1965 an de dubendiya yekemîn di nav partî de çêbû,Cegerxwîn di partiya xwe ya berê (Partî Dêmoqratî Kurdistanî)de dimîne.

lê pêwîst e em li vir bi bîr hûnin ku Cegerxwîn hîn beriya vê dubendiyê

çûbû Îraqê û li wir maweyeke dirêj maye,akama rewşa çand û weşanên kurdî li wî bûbû,lewre jî Cegerxwîn kovarek bi navê(Gulistan)di bin çavdêrî û rêvberiya P.D.K.li Sûriyê di sala 1968 an de derxist;hejmarên wê ta sala 1996 an de, (28) tenê

ne. Piştî Cegerxwîn di sala 1979 an de panberî Swêdê dibe, Ezîz Dawid, endamê komîta navbendî, (Gulistanê) bi rêve dibe, piştî demekê, Ferhad Çelebî ta sala 1996 dibe sernivîserê kovara Gulistanê.

(Gulistan) ji roja dayikbûnê de, kovareke wêjeyî û çandî bû;

Sedya Cegerxwîn rojek mezin di pêşxistina kovarê de lîstiyê, ewî bi gelek mijar û berhemên xwe yên wêjeyî, folklorî rûpelên wê xemilandibûn.

(Gulistan) jî wek hevalên xwe pir dereng derdiket, di hundirê (30) salî de (28) hejmar derçûne; eger em kovara (Ronahî) ya Celadet Bedirxan dîsan hûnin bîra xwe; tevî ew mirovekî penaber bû û rêxistinên kurdî di wê demê de tune bûn, lê dîsan ewî kanîbû di sê salan de 28 hejmar biweşandana.

Piştî sala 1965 an, tevgera Kurdî li Sûriyê û ta niha di rewşeke ne baş de dijî, dubendî, sêbendî, çarbendî, pêncbendî, şeşbendî, nîvyekgirtin, nîvhevbendî, nîvyekitî û dîsan hevbendî, yanê bizava rojnamegeriyê bi renekî kî û diyalîktîkî bi bizûtinewa Kurdî ve girêdayî ye, lewre jî gava tevgera me ya

azadîxwaz di borandinê de dijî, hema vê ra jî bizava çapemeniya me jî dikeve vî warî û wêneya rewşa bizavê di awêna xwe de diçîne.

li ber ronîya vê nirînê;kovar û rojnamên me pir in û ne rengarengî ne,em dikanin van weşanan parve pênc cureyan bikin.

1-Kovarên bi zimanê kurdî, riweşt û pergela wan ya gelemper;wêjeyî ye.

2-Rojnamên bi zimanê kurdî;ewanan jî rewşaenbîrî,rêzanî,wêjeyî ne.

3-Kovarên bi zimanê erebî,riwešta wan,ya giştî ronakbîrî û wêjeyî ne.

4-Rojnamên bi zimanê erebî,zimanên komîtên navbendî yên partiyên siyasî ne.

5- Rojnamên bi zimanê erebî,zimanên xwendekarên Kurd in .

Emê li vir;bê guman nikanibin li ser hemû kovar û rojnaman rawestî,jî ber ku, ne dem û ne jî siruştalêkolîna me rêkê didin me,lê emê lêbezînekê li ser du cureyan jî cureyên ku me li jor bi nav kirine û wek me di sernavê vî beşî de jî diyarkirbû bikin.

Ji kovarên kurdî "Gelawêj"hejmara yekê di sala 1979 an di bin navê (Partî Dêموكرatî Kurd) de li Sûriyê derketiye jînê,di sala 1982 an de dubendiyek nûh di nav vê partiyê de çê dibe û partiyeke din bi navê P.K.D.K.tête damezrandin,her yek jî van rêxistinan "Gelawêjê" derdixîne.

Hejmarên Gelawêjê li nik "Elpartî" ta sala 1996 an de dighîne (28) hejmaran;

yanê di bergeha (17) salan de ev hejmaran derketine,eger "Elpartî" salê (2) hejmar tenê derxistina,pêwîst bû, ta sala1996 an (34) hejmar bûna.Partiya Kar ya Dêmkokratên Kurd li Sûriyê, (Gelawêjê) ji hejmara 10 an de bi navê xwe yê nûh,ta hejmara nuzdan, sala1988 an deraniye.

Hejmara (20) an bi du navên partiyan P.D.K.S û P.K.D.K.S.,di sala 1990î de hatiye çapkirin.

Ji hejmara 21ê, di sala 1990î de,ta hejmara 26 an,bê navên partiyan hatine weşandin û vê carê(Gelawêj)xwe kovareke çandî torevanî,serbixweyî dide nasîn,yanê di sê salan de (6) hejmar tenê derçûne.

Piştî çend partî;1-Partiya pale.

2- Partiya Hevgirtina gel (Baska kêmanî).

3- Partiya Dêmkokrata Kurd ya Yekbûyî li Sûriyê,di sala 1992 an de yekîtiyek di nav xwe de çê dikin; kovara (Gelawêjê)radiweste,lê berdewamiya wê,kovarek nûh bi navê (Pirs) di sala 1993 an de derdikeve,navê partî li ser

wê tune ye û ewa xwe wek kovarek rewşenbîrî serbixwe dide nasîn.Tevî gelek endamên rêdeksiyonê,nivîskarên serbixwe ne,lê di rastiyê de,ew ji deranîna (Partî Yekitî) ye û li gor texmîna me,ev partiya tenê ta niha kane bê çavtengî nivîskarên serbixwe di rêdeksiyona kovara xwe de karkirin bide,ev ferehasoya li nik me cihê pesnê ye,hejmara

dawiyê ji (Pirsê) ta sala 1998 an giha ye (13) an, yanê di nizîkî 6 salan de (13) hejmar derketine.

Lê kovara (Stêr) ji sala 1984an de ta 1994 an (24) hejmar ronahî dîtine; yanê dîsan di salê de du hejmar û çend rûpel ji kovarê çap bûne.

(Stêr)jî bi xwe, xwe nedaye nasîn, lê di nav xwendevanên wê de hatiye diyarkirin ku ewa ji deranîna (Partiya Hevgirtin e û ewê nasnama xwe ya naverokî weha daye xûyakirin, (wêje, çand, folklor).

Kovara "Xûnav"ê navê partiya xwe li ser sîngê xwe eşkere kiriye (Partiya Dêmkрата Kurdî ya Sûriyê); ewa jî, ji sala 1986an ta 1996 an (19) hejmar in. Em dixwazin li vir danasîna "Xûnav" ê xwe bi xwendevanên xwe, xaleke erênî binerxînin, çimkî; di nêrînên me de jî, îro tu wate ji xwe veşartinê re nîne.

Pêdivê em ji bîrnekin ku piştî rûxandina şoreşa Kurdistana Îraqê di sala 1975 an de, helwesta dewletên sermiyandar û nemaze ya Emêrika li pêşberî gelê Kurd her pirtir sercil bû, hin rewşa enbîrên Kurd li Sûriyê û hin Kurdên Sûriyê li dervayî welêt bi hev re biryara damezrandina (Girêdana Markisîstên Kurd) istandin, vê rêxistinê jî kovara (Pêşeng) hejmara yekê di sala 1976 an de derxist; ewa jî kovarek rêzanî, çandî, wêjeyî û civakî bû û ta sala 1982 an (6) hejmar ji wê derçûn. (Girêdanê) karên xwe yên rêxistinî û rêzanî ji ber sedemên baweriyên cuda û ne

wekhev di nav endamên komîta navbendî de,di sala1990 rawestand û lewra jî (Pêşeng) ê ronahî ne dît.

Wek me berê jî gotibû:Weşan pêwendiyên xwe bi bizava kurdî re gelek xurt e;di sala1986 an,di nav van çend partiyên me de (Hevbendî) çêbû.

1- Partiya Dêmkokrata Kurd li Sûriyê .(El-Partî).

. 2- Partiya Dêmkokrata Pêşverû ya Kurd li Sûriyê.

3- Partiya Hevgirtina Gel ya Kurd li Sûriyê.

4- Partiya Çepa Kurd li Sûriyê 5- Partiya Dêmkokrata Kurd ya Sûrî.

Piştî maweyekê,her partiyekê ji van partiyên jorîn,kovara xwe ya bi zîmanê zikmakî rawestand û ewan hemûyan bi hev re kovarek nûh bi navê(Buhar)di sala1995 an de derxistin;evê kovarê nasnama xwe weha daye nasîn,(Kovara rewşenbîrî û folklorî ye).Lê belê navê (Hevbendî) li ser berga kovarê tune ye.lê pir mixabin,hejmarên vê kovarê ta sala 1997 an,sisê ne .

Pêwîst e em bêjin jî:Di navîna Nîsana1998 an de,(Partiya Yekîtî li Sûriyê bûye endamê (Hevbendiyê),lê ta roja îroyîn ewê(Partiya Yekîtî) biryara rawestandina kovara xwe(Pirs) ne istandiye.

Di sala 1995 an,mehên Nîsan û Gulanê de,Partiya(Yekîtî)li parêzgeha Helebê gaveke rind di pêşketina rojnamegeriya kurdî li Sûriyê de avêt û ewê rojnama

(Newroz) bi kurdî di çarçewa parêzgeha Helebê de derxist,lê ji hejmara (10) an de ewa dibe ji weşanên (Partiya Yekîti li Sûriyê) û ewa van siloganên rêzanî di eniya xwe de diyar dike.

-Xebat ji bo:Zordarî ji ser gelê me yê Kurd li Sûriyê rabe.

-Azadaya dêmokrat û rêzgirtina mafên mirovan.

- Mafên gelê Kurd yên netewî di çarçewa yekitiya welêt de.

Ta mehên Çile û Şibatê,sala 1998 an (17) hejmarên (Newrozê) derketine,yanê;ew her du mehan carekê ronahiyê dibîne,rûpelên wê ji çaran de destpê kiriye û paşê ewa dibe (6),(8),(10),(12) ,(16). Pistî çend mehan miletê me bi rojnamek nûh şah dibe û bi dilgermî jî pêşwaziya wê kirîye,ewa jî rojnama (Deng) e.Hejmara yekê di Êluna 1995 an de derketiye,ewa jî rojnamek mehane ye,bi du rûpelan derdikeve û ji weşanên partiya (Hevgirtina Gel ya kurdî li Sûriyê) ye, ewa rojnemeke ramiyarî ye û ta meha sala 1998 an (16) hejmar derketine.

Piştî danasînên kurt li ser kovar û rojnamên partiyên,pêdivê em kovarên serbixwe jî bi lêbezînekê bidin nasîn,wek kovara"Gûrzek Gul"xwedan û sernivîserê wê nivîskar Konê Reş e,hejmara yekê di Avdara 1989 an de derçû ye û ta sala 1992 an (15)

hejmar ji wê derketine, yanê Konê Reş di salê de 3 hejmar û çend rûpel weşandine.

Herweha nivîskar Siymend Ibrahîm jî kovara (Aso), hejmara yekê di sala 1992 an de bi berg û rûpelên rengîn diweşîne û kovara (Aso) bi berhemên xwe wek kovarek rewşenbîr û wêjeyî tête nasîn.

Dimîne em kovareke din serbixwe bi navê (Zanîn) bidin naskirin, sernivîser û xwedanê wê nivîskar Ebdil Baqî El-Huseynî ye. Hejmara yekê di Tîrmeha sala 1991 ê de derketiye û ta sala 1997 an (21) hejmar ji wê hatine çapkirin, kovarê xwe bi torevanî û çandeyî daye naskirin.

Çapemeniyên me li Sûriyê, çi yên berî avakirina rêxistinên ramiyarî û çi yên piştî damezrandina (Partî Dêmkokratî ya kurdistanî li Sûriyê) berxwedane û berxwe didin bi erkên xwe yên welatparêzî rabin û li kêlek bizava rizgarîxwaza gelê Kurd li Sûriyê rawestin; her weşanekê bi qaserî kanînên xwe di riyên berhemên xwe re hesta niştimanî li nik Kurdperweran her kûr û bilindtir dike. Dîsan bi dehan nivîskarên Kurd di riya rojnamegeriya me re, helbest, cîrok û lêkolînên wêjeyî, zanîstî pêşkêşî civaka kurdî dikin û ewanan ta radeyekê jî çanda gelê Kurdistanê dewlemendtir dikin û asoyên xwendevanên xwe di warê rêzanî de berferehtir dikin.

Lê pêwîst e bête gotin jî,çawa pêûsên gelparêz kovar û rojnamên kurdî afrandin,her wisa jî vê çapemeniyê jî û bi taybetî di van çend salên dawî de, bi dehan nivîskar û pêûsên nûh çêkirin,ez dibînim dê baş û dadmend be, eger ez çend kesên ku navên wan her dem li pêş xwendevanan winda nabin û ewên ku bi xamên xwe di gorepana çapemeniyê de têkoşîna netewî dikin, bi gotar û lêkolînên xwe riya tevgera çapemeniyê bi zorê diqelêşin, hûnim zimên.

Hawarê Gundî, (Rizo,Aro) Dilawerê Zengî,Berzo, Royarê Amedî, Ferhadê Çelebî, (Pêşrewê Berwarî, Dilşadê Sindî, Şêrko Bedirxan) Konê Reş,Rûxwaşê Zîvar,Ebdil Halîm Yosif, Sînore Yekta, Rozad, Bahoz Efrînî, Reşoyê Pirê, Apê Osnebiran, Gundî, Felat,Dêrsim/Memo, Aro, Kamîran Haco, Elî Cezîrî, Mihemed Şêxo,Mehmûd Sebrî,Deham Ebdil Fetah,Can Dost,Siyamend Ibrahîm,Tengezar, M.B. ElHuseynî û hin gotarnivîs û wêjevanên din.

Di rêzikên pêşîn de, me rola kovar û rojnamên xwe ya erênî di şiyarkirin û pêşxistina civaka kurdî de ta tengehekê berçav kirin, lê ev netê vê wateyê ku bizava çapemeniya me di tendurusteke baş de dijî,bi hêzeke normal li ser lingên xwe rawest ye û gavên xwe bê alozên dijwar davêje.

Di baweriya me de,rewş û tendurusta rojnamegeriya me bi zimanê kurdî jî li Sûriyê mîna

tevgera kurdî jar û ne baş e.Gelo ev kêmasiyên weşanên me bi kurdî li Sûriyê çi ne?? Em dixwazin wan di çend xalên jêrîn de biçespînin

1-Hemû kovarên me wêjeyî ne.

2-Piraniya kovarên wêjeyî jî, rûpelên xwe bi helbestan tijî dikin.

3-Gotarên rexneyî li ser çîrok, helbest,lêkolîn,û gotaran di weşanên me de pir kê m in.

4- Ji alozên mezin;kêmbûna gotarên rexneyî di derbarê berheman de.

5- Wêjeyên cîhanî di kovarên me de zor kê m in.

6- Tevî ku hin kovaran, navên rewşenbîrî jî li xwe kirine,lê dîsan ewanan ji çarçewa wêja kurdî dernakevin.

7- Ta niha tu kovar taybetî li ser dîroka gelê me û yên din tune;ev yeka jî dihêle ku xwendevanên reweşenbîr vegerin pirtûkên bi zimanên biyaniyan û bêjin,çanda dîrokî bi zimanê me tune.

8- Ta roja îro kovarek nemaze,li ser jina Kurd û rola wê di pêşvebirina civaka me de nîne,bi tunebûna wê, em refên jinan ji kerwanê mêran bidûrdixin û nîvê gelê xwe ji xebata niştimanî dilsar dikin.

9- ji ber ku nivîskar û rojnamevanên me bi zimanê Kurdî pir hindikin,lewra jî piraniyên wan neçar dibin

di gelek waran de binivisînin,bi vê yekê jî, pir caran ziyar dighîne berhemên wan.

10- Pêwendiyên hemû rêdeksiyonên me bi nivîskarên xwe re ne cihên pesnê ne,çimkê ew bersivên nivîskarên xwe, ne bi erêkirina ser berhemên wan û ne jî bi ne pejrandina wan didin.

11- Weşanên me bi zimanê kurdî di nav gel de,zor û zor kêmtên xwendin û ev rûdawa jî nahêle ku nivîskar û rojnamevanên nûh derkevin holê û ne jî, dihêle weşan û zimanê me pêşkeve.

Ev di derbara kovarên bi zimanê kurdî de,Iê wek me gotibû,du rojnamên me jî hene,(Newroz)û(Deng),tevî herdu rojname û nemaze (Newroz) pir gotarên neyeksane li ser kêşa kurdî,ronakbîrî diweşînin,lê kêmasiya herduyan jî ev e Tunebûna gotarên siyasî li ser rêzaniya cîhanî û şirovekirina siyasî û helwesta dewletên biyanî beramberî pirsgerêkên îroyên û

bi tijîkirina vê valahiyê;eniya herdu rojnaman wê pirtir geşdar bibe.

Eger em vegeirin salên piştî têkçûna şoreşa Kurdistana Iraqê û bandoar wê li bizava siyasî û çapemeniyê li Sûriyê bi bîra xwe hûnin,emê bibînin; rojnameke din bi zimanê kurdî (Riya Rast)xwe berçav dike,ewa jî zimanê (Girêdana Marksîstên Kurd) li Sûriyê bû,ewa rojnameke ramyarî petî bû, bi (4) ta

(16) rûpelan bû, ji sala 1976-1981 an (13) hejmar derketine.

Belkî em dîsan kanibin di vê dawiyê de hin sersedemên din ji vê şûnketinê li jêr bi çend xalên giştî ronî bikin û em bi hêvî ne ev nêrînên me niha li nik we û paşê li cem xwendevanên me pirtir balkêş û cihên danûstandinê bin.

Wek me berê destnîşan kiribû û emê dîsan dubare bikin ku bizava rizgarîxwaza gelê Kurd jî li Sûriyê wek hemû tevgerên rizgarîxwazên cîhanê û bizava çapemeniyê kît bi hevdu ve bestane û her bizavek xwe di ya din de dibîne, lewre jî, pêwîst e herdu tevger bi rexberî hev û bi alîkariya hev li hespê pêşketina gelê me sîwar bin. Eger bizava rêzanî, ya Kurd li Sûriyê pêşnekeve û eger her çend salan partiyê nûh ava bibe, çapameniya me jî, dê weke wê rewşa xwe ya kambax bide xuyakirin û dê weke minalkî nûh bi ser lingan ketiye gavên xwe hêdî, hêdî bavêje û belkî ew pir caran jî li ser piştê bikeve. Ev rewşa kambax ya weşanên me jî dîsan akama xwe kûr li bizava me ya siyasî dike û bi vî rengî; ev herdu bizav tevgera siyasî û tevgera rojnamegeriyê di borandinê de dijîn. Eger nêrîna me rast û zanistî be, vêca emê şûnketina rojnamegeriyê li Sûriyê, berê pêşîn bi kê ve girêdin???

Di nêrînên me de;rewşa me li Sûriyê pir taybetmendiyên xwe hene,mînak, herdu bizav ramyarî û çapemenî bîndest in û di bin setemkariya şovînî û regezperest de dijîn;ev bi xwe sersedema bingeîn û ya yekê ye, lê ya duhem bi tevgera rizgarîxwaza gelê Kurd ve girêdayî ye.Dîsan mirov kane pîrske xêre???

1-Çimkî partiyên siyasî bi xwe xwedî biryar in, ew kovar û rojname derdixînin û ew jî wan radiwestînin.

2- Eger mirovên serbixwe kovaran derdixînin, temenên wan pir kurt in,wek (Gurzek Gul) û (Aso).

3- Rêxistinên me pisporên çapemeniyê amedenakin.

4- Pêşketina weşanên me di warê çendayeti û çawayeti de, pir daran dibe û bû ye qurbana biryarên rêxistinan,mînak wek rawestina (Gulistan), (Gelawêj), (Xûnav) ji bo deranîna kovara (Buhar)ê di bin sîbera (Hevbendiyê) de.

5-Rewşa darayî ya hemû Partiyên me li Sûriyê pir jar û belengaz e,lewre jî ew nikanin weşanên xwe di demê xwe de derxînin.

6- Partiyên me fêrbûna zimanê me ji xwe re, pir ne kirine qisawet,lewre jî mixabin piraniya siyasetmedarên me,ne zanin binivîsînin û ne jî zanin bixwînin.

Eger ji min were pirskirin,eger ev sedemên şûnketina rojnamegeriya me bin, lê çarelêkirin çawa dibe.?

Ezê zor bi kurtî bêjim:Çarelêkirin di hilanîn û rakirina van sersedemên me li jor bi nav kirine da ye û eger hûn ji min pirs bikin,lê gava yekê, ji çi dest pê dike??

Ezê bersivê weha bidim û bêjim,sê mercên pir sereke û nirxbilind hene:1- Fêrbûna zimanê Kurdî ye. 2-Fêrbûna zimanê kurdî ye. 3-Dîsan fêrbûna zimanê kurdî ye.

Lê dibe hin kes niha yan paşê pirs bikin,lê emê çawa zimên fêr bibin?Ezê bersivê weha bidim;çawa Mîr Miqdad Midehet,Ebdil Rehman,Celadet,Dr. Kamîran Bedirxan,Cegerxwîn,Osman Sebrî,Hesen Şiyar,Tîrêj,Dr.Nure Dîn Zaza,Reşîtê Kurd fêrbûn?Ma kî ji van mezinan dibistana seretayî,yan zanîngeha kurdî xwendiyê?Ma dibistan û zanîngeha wan ne di xwîn û giyanê wan yê netewperst de bû?Ma kî ji me kane bêje;ew serbest bûn?Yan ew ne wek me bindest bûn ?

Belkî me kovarek,rojnamek,yan ji wê pirtir bi nav ne kiribe,em pêş da lêborînê ji rêdeksiyon û berpirsîyarên wan dixwazin.

Li dawiyê ez serê xwe li pêşberî hemû pênûsên zindî,paqij û rastgo,wêrek û cefakêşê zimanê zikmakî

yên li rex bizava gelê me radiwestin,ditewînim û serkewtinên gewre ji wan re hêvî dikim

XXXXXXXXXX

(1): Me ev lêkolîna bi boneya derbazbûna sed sal li ser dayika weşanên kurdî,rojnama (Kurdistan),li bajarê Helebê,di sala1998 an de bi amedebûna gelek nivîskar û siyasetmedarên Kurdên Sûriyê xwendiyê .

(2): Pirs:Hejmar.14.Sal.1998. Dr.Pêşrew Berwarî (Ebdilmecît Şêxo)

Erênî Û Neyênî

Di Weşanên Kurdî de

Weşanên kurdî jî,wek çawa hemû çapemeniyên cîhanê bi bizava gelên xwe ve girîdayî ne,bê guman,ewa jî bi kît bi tevgera azadîxwaza gelê Kurd ve besta ye.

Vaye nîzikî sed salî bûye ku rojnama me(Kurdistan)li ElQahîre ronî dîtiye.

Di 22 Nîsana sala1998 an de temanê wê dibe sed sal,lewre gelê me,wê bi vê boneya giranbuha bi serbilindî cejna xwe pîroz bike.

Di hundirê van sed salî de,miletê me bi sedan rojname û kovar bi zimanê kurdî û biyanî derxistine,lê di vê dema dirêj de bizûtinewa çapemeniya kurdî

mîna lêgervanên me di lêkolînên xwe de çespendine,di van çend bergehên re derbaz bûne.

1- Bergeha şoreşên Elşêx Elhefîd Mehmûd El berzencî.

2-Bergeha berî avakirina komara Mehabadê û di dema wê bi xwe de.

3- Bergeha piştî şoreşa Temûzê li Îraqê.

4- Bergeha peymanê 11 Avdarê li Îraqê.

5- Bergeha piştî têkçûna şoreşa Kurdistana Îraqê li gor peymanê Ceza-îrê.

6- Bergeha piştî rûxandina welatên sosyalîst.

Bê guman,weşanên me jî wek çawa tevgera me, berê û di nav van bergehên ku me li jor bi navkirine,di pir aloz û astengan re têperbûne û hîn jî bi dijwarî di riyên tijî istrî re gavên xwe giran - giran davêjin,ji

ber vê yekê jî,em kanin bêjin:Weşanên me di vê sedsaliyê de,gelek erênî û nayênî çê kirine,lewre em dixwazin li jêr berxwe bidin van herdu rûdawan

berçav bikin,belkî em kanibin di vê tengê re hin tîrêjan bavêjin ser rewşa çapemeniya me û di pişt re hin sûd û kêrhatiyên jê wergrin .

Em baştir dibînin ji rûdawên erênî de destpêbikin.

1-Tevî ku gelê me pir raperîn û şoreşên rûxandî dîtine,lê herdem weşanên kurdî ji tevgera Kurd re bûne êzing û agir,alafa wê bilind kirine,hîn jî bi erkên xwe netewperestî û şoreşgerî berdewam in.

2- Weşana kurdî rolek mezin di pêşvebirina çanda kurdî, wêje û dîrokê de lîstiyê û hîn jî ewa bi kardayên xwe radibe.

3- Tevî ku penaberî û mişextî rûdawekî nêgatîv û neyênî ye û welatparêzên Kurd xwe pê şehnaz nabînin,lê heyîna weşanên me li dervayê welêt,tevî jiyana wan di hemêza bêganên de,pir bêzar û leqleqokî ye jî, hebûna wan gaveke erênî ye,çimkî weşanên me li wir jî, xwe ji tevgera kurdî naqetînin û armanca wê li gor gengazên xwe pêktîne.

4- Çapemeniya kurdî li dervayê walêt bi pir zimanên biyanî,bi armanca çand û rewşa gelê xwe bi gelên biyanî bidin nasîn,tên weşandin.

5- Ji roja dayikbûna rojnama(Kurdistan)û ta niha weşanên me bi zimanên gelên dirawsê û cîran jî; turkî,f arisî,e rebî derdikevin,li vir; du sedemên wê bingehîn henin :

1- Bi armanca pênasîna çand û tevgera xwe bi gelên cîran.

2- Lê,pirsgirêkek din li nik milletê me heye ku piraniyên kesên civaka me Kurdan nikanin bi zimanê zikmakî bixwînin,lewre, ev xala dudiyar ji sedemên derxistina weşanan bi zimanê cîranan, xaleke pir û pir neyênî ye.

6- Weşanên kurdî di van 15-20 salên dawî de, çi li Kurdistanê û çi li dervayê welêt her çûne pirtir bûne.

Me bi vî awayî rûyê erênî,yê rojnamegeriya kurdî bi kurtî daye xûyakirin,lê bi ya me be xalên neyênî li nik me pir û pir ji yên erênî zêdetirin,emê wan jî li gor nêrînên xwe li jêr rêxin.

1-Weşanên me bi pir zaravên kurdî derdikevin;Kurmancî û Zazakî (Dumilî) bi tîpên latînî,(li Turkiyê û Sûriyê), Soranî û Kurmancî bi tîpên erebî(Li Îranê û Îraqê) û Kurmancî li Sovyetistana berê bi tîpên kirîlî.

Ev yeka han ziyaneke mezin dighîne weşanên me û ewa dibe alozeke gewre li pêş rîya pêşketina çapemeniya kurdî, bi serda jî ewa nahêle ku rojnamevan û nivîskarên weşanên me, sûdê ji taqekirin û pisporiyên hevdu bibînin.

2- Ji ber ku zimanê kurdî li piraniyên perçên Kurdistanê qedexe ye, li dibistan û xwendegehan nayê xwendin, nivîskar û rojnamevanên Kurd xwe dispêrin ser cefên xwe yê taybetî û fêrî zimanê xwe dibin,

lewre hin caran şeweyên nivîsandinê çî di warê vekît de û çî di warê rêzimên de ne wek hev di weşanên me de (Bi zaravê kurmancî - latînî)

tên nivîsîn.

3- Pênûsên rojnamevanî di nav gelê me de ne hindik in, lê tevî wê, kadirên pispor di vî warî de gelek kêr in, bi ser da jî çavtengî li wan dibin û ewanan cihên xwe yê rewa di rêdeksiyonan de nikanin bigrin û car caran jî, bê şermî pozbilindî jî li wan tete kirin .

4- Li ber sedemên ciyopolîtîkî kovar û rojnamên me ji perçakî Kurdistanê nakevin perçên din, yan jî derbazî dervayê welêt nabin û ne jî ji dervayê welêt dikevin Kurdistanê, lewre rewşên bîr û rojnamevanên me nikanin sûdên ronakbîrî, rojnamevanî, wêjeyî, rêzanî û H.W.D. ji hevdu bibînin.

5- Piraniyên kovarên werzeyî di kat û demên xwe de roniyê nabînin.

6- Ta niha li hemû beşên Kurdistanê û li dervayî welêt ji bilî rojnama (Birayetî bi erebî (berê) û niha bi kurdî li Kurdistana Îraqê derneketine û nayên weşandin, ev kêmaniya nahêle ku rewşenbîr û

çavdêrên rêzanzan di demê xwe de bi bûyer û nûçeyên Kurdistanê û cîhanê re, bi rexberî bimeşin; di encama wê de, têkelî û tevlihevbûna biryaran yan helwestên ramiyarî li nik pir xwendevan û temaşevanên ramiyariyê çê dibin.

7- Wek me li jor jî nîşan kirîbû, zimanê kurdî ta niha bi pir zaravan tête nivîsandin, lewre tunebûna kovareke kurdî serbixwe terxandiya lêkolînên zimanê kurdî, hemû zarav û zaravokên wî ve û zimanewanî bi giştî, valahiyeke mezin di waşanên me de çê dike, çimkî ew tun kovar, kane rêkê li pêş pêşvebirina zimanê kurdî hêdî, hêdî berdozî bike.

8- Ta niha kovarên kurdî serbixwe û pîşesazî li ser wêja cîhanî tunene, ev yeka dihêle ku xwendevanên zimanê kurdî sûdan ji wêjeyên cîhanî nebînin.

9- Tunebûna kovareke serbixwe, pîşesazî û terxandiya çanda Cîhanê (Gotar, lêkolînên rêzanî, ramanî û bawardanên li ser pirsên cîhanî) lekeke mezin dighîne kardayên weşanên me, ev tun

kêmaniya, rewşenbîrên me neçar dike ku ewanan bi zimanên biyaniyan tîbûna xwe yên çandî, ramanî û rêzanî bişkînin.

10- Piraniyên weşanên rêzanî, mixabin nikanin xwastek, birçîbûnên ramanî û rêzanî yên xwendevanên xwe têr bikin, yanê, gotarên xwe dûrî nêrînên kûr û dûrbîn in.

11- Tevî ku hunera kurdî bi hemû şaxên wê ve gelek dewlemend e; (Muzik, sema, stranên gelêrî, pend û şîert û H.W.D.) lê ta roja îro li gor pêzanîna me, kovareke kurdî di vî warî de tune ye.

12- Pir caran weşanên me nikanin rexnên rêzanî, çandî û wêjeyî bi hilmêke rojnemevanî û objêktîv li hev bikin; bi taybetî em li Sûriyê rexnên rêzanî li ser bernamên rêxistinên kurdî li Sûriyê di weşanên xwe de nabînin, ev tun kêmaniya me dihêle ku cemawerê Kurd rastiyê û çewtiyê baş ji hev dernexe. Bi ser vê da jî; hebûna rexnên ramyarî, wêjeyî, çandî rûdaweke rewa û surûştî ye, bervajayî wê; eger rexne û bawerdanên têkel û ne wek hev tune bin, tu raman û baweriyên nûh û pêşketî li nik me çênabin.

13- Azadiya peyvê û daxûyankirina nêrînên rêzanî pir caran ji pênûsên rêzanî û ramanî yên serbixwe re qedexe ne, lê li aliyê din pêşeng û rêberên rêxistinên çî dixwazin binivîsînin, bê dudilî û bê guman ji wan re rewa ne û ji mafên dademend tînin jimartin.

14- Weşanên me pir kêr pirtûk û berhemên rêzanî, çandî, wêjeyî pêşkeş dikin, tunebûna vê rodankê

Jî, ziyânê dighîne nivîskarên pirtûkan.

15- Weşanên me bi zimanê kurdî rind di nav gelê me de nayên xwendin.

16- Piraniya weşanên me, eger ne hemû bin jî, bersivên nivîskarên xwe ne bi erêkirina ser berhemên wan û ne jî bi ne erêkirinê didin; hebûna vê xalê, ji bo kîtkirina pêwendiyên di navbera nivîskar û weşanan de zor giring e û bi ser da jî, nerxbuhayeke wê şaristanî jî heye.

17- Berhemên wergerandî ji weşanan re bê lêvegervanên zimên (Zimanê ku berhem jê hatiye wergerandin) têtin çapkirin.

18- Pir rojnamevan û nivîskarên me di gelek waran de û cure-cure dinivîsîn. Bê guman sedemên vê rûdawê jî hene, lê zanîna rojnamevaniya nûjen nikane vê yekê bipejirîne, çimkî hevçax û serdema me, serdema pêşesaziyê ye û ne serdema gelemperiyê ye.

19- Em giştik zanin ku jin nîvê civakê ne û pêwîst e rola wan jî di pêşvebirina hemû aliyên jiyandê de hebe, lewre heyîna kovarên taybetî li ser doza jinan ji egerên dîrokî ye û tunebûna van kovaran valahiyeke mezin di çapemeniyên me de çêdike.

20- Wek diyar e, niha bi dehan û dehan rojname û kovarên kurdî bi pir zimanan li Kurdistanê û dervayê

welêt derdikevin, lê mixabin ta niha jî tu dezgeh

yan girêdan yan yekitiyek rojnamevanên Kurd
naghînin hev.Li vê dawiyê,rojnamevanên
Kurdistana Îraqê berxwe didin, danûstandinê li ser
avakirina yekîtiyeke rojnamevanî dikin,lê ewa ta roja
îro hîn ji dayika xwe nebûye.

Eger me hin xalên erênî û neyênî jibîrkiri bin, em
pêşda lêborînê ji xwendevan û nivîskarên xwe
dixwazin û lavayê ji wan dikin ku ew di berhemên
xwe de valahiyên gotara me bi zanînen xwe tijî bikin.

Pêwîst e jî,em bêjin ku hebûna rûdawên neyênî di
hemû weşanên cîhanê û yên kurdî de riweşteke pir
xweserî ye,lê eger nivîskar,rojnamevan,akadîmiyên
çapemeniyê ber xwe nedin û li şeweyên pêşxistina
weşanên gelê xwe negerin,bê guman ev bi xwe dibe

riweşteke ne surûştî û bi ser da jî ewa dibe
nexwaşiyeye mezin di term û giyana weşanan de.

Wek me berê jî di destpêkê de diyarkiribû,rewşa
gelê me,gelek bi tundî pêwendiyên xwe bi weşanên
kurdî re heye û bervajayî wê jî,pêşxistina çapemeniya
me jî pir û pir bi pêşxistina tevgera me ya azadîxwaz
ve girêdayî ye,yanê weşan û tevgerê,akamên xwe bi
awakî diyalîktîkî li hev dikin, lewre jî pêkanîna
weşanên pêşketî,nûjen û pêşvebirina bizava Kurd bi
hevkarîyek mezin û xurt ji aliyên
rêzanzan,rojnamevan û nivîskarên Kurd ve bi şewakî
rexberî besta ye.

Pirs: Hejmar.12.Sal.1997.

Rû li Rû

Hawarê Gundî li gel Dr.pêşrewê Berwarî(Ebdilmecît Şêxo)

-Rola wergerandinê di pêşdaçûna civaka mirovayetiye di dîrokê de zor bilind e .

-Piraniya helbestvanên Kurd li Sûriyê,hîn li ser rêça kevneşopiyê berdewam in û ji xwendegeha Cegerxwin rizgar ne bûne.

-Dengên nû henin,ewanan bi çend pileyan di pêşiya helbestên kilasîk de ne, lê ewana hîn di bergeha derbazkirinê de ne .

-Nivîskarên ku berhemên xwe bi zimanên biyaniyan dinivîsîn, sedemên beravêtî û ne rewê ji gelê xwe re didin xuyakirin.

-Nivîskarên zimanbiyanî,nivîskarên Kurd in û berhemên wan kurdî ne,lê ewanan ne cefakêşê wêje û zimanê xwe ne .

Ebdilmecît Şêxo

-Hin helbestvan û nivîskarên Kurd li Sûriyê nêrînên Malarnê ye sîmvolîst dicûn û li pêş qêrînên Can Pol Sartir û Pîkaso guhên xwe kilît dîkin.

-Pir navên nivîsevanekî didin xuyakirin ku wêjeya me ne wêjeyeke afrandî ye, lê wêjeyeke teqlîdî ye .

-Da em hevdu nas bikin,hestên hevdu bijîn,divê em xwe di ser sînoran re bavêjin.Ev yeka jî; gava yek berhem (helbest çîrok,gotar)li her cîwarê ku Kurd lê hene biweşe, wê bi cih bê.

-Hunermend (Nivîskar, helbestvan) ne fêrkerê zimên e, hunermend asoyên têgîştinê li pêş civakê fereh dike û giyanê pelandinê di derûnan de gur dike .

H.Gundî(Heyder Omer)

H.Gundî:Rewşa me ya ronakbîrî û wêjeyî her dem bi hewceya danûstandnên berfereh û berpirsiyar in.Belkî nêrînên me ji hev cuda bin . Lê cudabûn her û her dayika afrandinê ye.Cudabûna nêrînan, pirsan diyar dike, pirs jî şana hişyariyê û pelandinê ye,pejrandin jî rawestandîna e ,pirs tevger e, rawestîna mirin e û tevger jiyan e.Êdî ka em piçekê guh bidin awazên jiyanê,ev danûstandina me hêvîdar e ku jê ve nîzîk be .

Hin mijar û xalekên çand û tora Kurdî bala min dikşînin, ji zû de dixwazim perde ji pêş wan rabin,ta ku ewanan sayî bibin.Lê tevî vê jî dizanim em hewcedarê nêrînên pir kesan in,ta karibin wê perdê rakin; ji ber vê yekê ez hêvîdar im,ev danûstandina me bibe çirûskek û hinek ronahî berve vê erkê bikşîne.Vêca dixwazim ev guftugoya me nekeve çarçeweke kilasîk,li benda xêrhatin û spasiyan nemîne; lewre ez dixwazim yekser hin mijarên ku

bala min dikşînin,bilvînim û li nik wergerandinê destpê bikim,nemaze ku te hin berhemên wergerandî ser zimanê erebî hene. ka di baweriya te de, wergerandina ser zimanên dîtir çi sûdên xwe henin ?

P.Berwarî:Berî her tiştî wergerandin bi awakî gelemper rûdaweke zanistî ye; rola wê di pêşdaçûna civaka mirovayetiye de di dîrokê de zor bilind e û ewê herdem jî rola xwe ya pêşketî bilîze.Eger wergerandin ne bûya, şaristana hemû civakan, wê ne li tengêha xwe ya niha bûya .Gelên biçûk û mezin , kevin û nûh bi riya wergerê hevdu nas dikin û ji hevdu fêr dibin.Li gor vê yekê divê rewşenbîrên me, wergerê jîbîrnekî;yanê werger bi xwe kilîtek zêrîn e,dergehên çand û dîroka gelan vedike .

Bi rastî berpirsiyariya ronakbîrên Kurd gelek dijwar e. Pêwîst e ew berhemên ji zimanên biyanî wergerîne zimanê Kurdî , divê ev yeka di pile ya yekem de be, wek çawa hemû gelên cîhanê weha dikin.Lê mixabin rewşeke gelê me, nemaze heye, miletê me çê , xerap , pir gelan nas dike û rêzdariya hemûyan dike,lê wek win zanin,gelên cîhanê,me kêma nas dikin û cîranên me jî ji ber sedemên rêzanî ,me baş nas nakin û hin kes ji wan naxwazin me nas bikin.Lewra em nabînin ku rewşenbîrên van miletan ,ji bilî çend kesên pêşverû, serên xwe bi ziman û çanda me re dêşînin.Ji ber vê, divê rewşenbîrê Kurd b riya wergerandina ser zimanên turkî,erebî û farisî perda tariyê li pêş

endamên van civakan rake û bi riya zimanên wan ,gelê xwe bi wan bide nasîn.Eger ev yeka baş pêk bê; ez di wê baweriyê de me ku çarelêkiina pirs û tevgera me hêsantir dibe.Bi kurtî;bê guman pirtirîn ronakbîrên Erebnizanin ku zimanê me yê nivîsî heye nizanin ku em xawên tore, çand û kelepûr in; yanê dîroka me li nik wan ne nas e.Ma gelo eger weha be, çawa ewanan, wê mafên me nas bikin, piştgiriya çand û dîroka me bikin? lewra me dît ku em li gor kanîna xwe pareke xwe di wergerandinê de pêşkeş bikin û me du pirtûk wergerandin zimanê Erebnî û ya sisyan jî amede dibe .

H.Gundî:Gava ez bala xwe didim xebata te, ez dibînim ew xebateke pir cure ye; pir şax e,wegerandin ,rêziman, helbest û lêkolîn.Pir nivîsevanên me jî weha nin.Ev yeka jî wek ez dibînim,ziyanê dighîne evan karan. Di baweriya te de, sedemên vê yekê çi nin ? Û tu xwe çawa dibînî;ango kîjan celebê tore li gel te,wê berdewam bibe û pirê dema te bibe .?

P.Berwarî:Bi rastî, bi ya me be,ev yeka han ne ji min re û ne jî ji bilî min re cihê pir pesnê ye.Lê çima em Kurd di vê rewşa ronakbîrî de dijîn?Eger em li awêna dîroka gelan temaşe bikin, emê baş tê de bibînin ku ev tun rûdawa bi awakî berferê heye, yanê ev yasayekî surûştî ye,ku gel di bin siya vê xuyayê re derbaz bibe,çimkî kîjan mileta dibe,bila bibe, ew jî di demekê de şûnketî bû,hêdî, hêdî û piştî pir sed salan gihaye tengêha xwe ya niha.Va ye hozan Lomonosov;

hozanekî Rus bû,ew bi çend spisyalan û pîşeyan xerîk dibû;çimkî ew berî her tiştî welatperwer û rewşenbîr bû, lewra ewî nikanîbû çavên xwe li ser kêmaniyên miletê xwe yê Rus damranda .Ewî xem û derdên miletê xwe dikşand, valahiyek mezin di çanda rusî de didît, gava li dor xwe dinêrî, pir kes li meydana çandê ne didît, lewra hesta wî ya niştimanî ew ber karên têkel û cure cure têve dida. Bi ya me be,ewa di wê demê de ,ji wî miletî re pêwîst bû,çimkî bi ya me be,hebûn tim ji tunebûnê baştir e. Ew hebûna kême, yan zêde ye , baş e yan qels e,eva pirseke dîtir e;yanê tu zanî tu tişt li cîhanê yekcarî bilind û rind ji dayika xwe nebûye,eger mirov nizanîbûya , hejmara yek bigota , hejmara dudiyar jî ne dihat zayîn,lewra felsefa jînê hemû weha ye. Dêmek em dixwazin hewaldin; şûndamayîna miletekî xwe pir caran li ser nivîskar û rewşenbîrên wî miletî ferz dike, ku ewanan bi hemû awayên têkel bi erkên welatperwerî rabin, bi taybetî eger ew rewşenbîran xwe li hember dîroka gelê xwe berpirsiyar bibînin .

Di warê ku ez dixwazim tê de rawestim, bê guman berî hertiştî rojnamevanî û lêkolînên zanistî di weşanên Kurdî ye,çimkî evan dikevin çarçewa xwendina min ya bingehîn .

Lê çima ez helbestan jî dinivîsînim,ev ne biryara min e.li dawiyê; ez niha hevalê ku mirov xwe neke deh perçe me,çimkî pîrbûna kardayinan nahêle ku

mirov zû zû pêşda here û pir caran jî karek ziyânî dighîne karekî din .

Ez niha dibînim rewşa me îro ji ya duho çêtir e;gelek valahî tijî bûne, lewra eger em kanibin berpirsiyariyên xwe kêr bikin,wê gavek pir li pêş be.Eger her rewşenbîrek li gor pîşeya xwe bixebite,rewşa me ya çandî ,wê pir pêşkeve û ez bawer dikim çanda gelên cîhnê jî bi vî awayî pêşda çûye.

H.Gundî:Ji ber hin nêrînên taybetî,gelek nivîsevanên me du –sê navan li xwe dikin;eger xwener ango xwendevan yekser bi wan nivîsevanan ne nas be, wê nizanibe ku ev du-sê nav yên mirovekî nin,rastiyên zanistî, derûnî jî teqez dikin ku şêwe û derbirîn wêneya kesitiya nivîsevan e û ponijiya wî aşkere dikin. Ango çendî nivîsevan navên pir li xwe ke jî , dîsan şêwe,derbirîn û ponijiya wî yekcure dimînin û ji xwener ve xuya dibe ku gelek mirov di mirovekî de dijîn ; nav pir in, lê kesayetî yek e . Di baweriyaya min de , ev yeka bendên qelew li pêş birêveçûna toreya kurdî peyda dike; gava du-sê deqên nivîsevanekî her yek ji wan bi navekî be û ewanan ser zimaneke biyanî bêne wergerandin, hingê bandora vê yekê nêgetîv wê bi hêz bête xuyakirin. Ma te di vê babetê de çi nêrîn heye ?

P.Berwarî:Bi xwe navên pisîvdînum ji zû de hene,sedema bingeîn jî ev e ; tunebûna dêmokratiyê

di welatên ku nivîskar tê de dijîn. Ango ev yeka li nav gelên yên ku ji bo dêmokratîyê û azadiya xwe netewî têkoşînê dikin pir û zor e . Hema ji te re mînakekê bêjim; Meksîm Gorkî, xwediyê romana bi navûdeng (Dayik) bi navê pêşkov. A. M. li Rusiya dihate nasîn .

Yanê bi ya me be; ta ku nivîsevan yan rojnamevan kanibe di warê xwe de berdewam bike û ziyane negihîne pêşxistina çanda xwe netewî, divê ew xwe zû zû aşkere neke.

Em werin ser Kurdan bi xwe, nivîskarên me jî pir caran neçar bû ne navên weha li xwe bikin, Celadet Bedirxan bi heft, heyşt navan bû. Lê em dixwazin sedemek din giring bi ser ya berê de bêjin; carna pîrbûna navan bi şûndamayina gel ve girêdayî ye, nimûne; di dema ku C. Bedirxan Hawar derdixist de, ma çend rojnamevan û nivîskarên Hawarê hebûn ? Ewanan qanderî pêçiyên destan tune bûn, zora nivîsînê ya giran pir li ser C. Bedirxa bû . Lewra wî zanîbû ku di warê hunera rojnamevaniyê de çê nabe û gelek ne baş e ku du caran navek di hejmarekê de hebe, yan jî tim û tim navek yan du nav di kovarekê de bêne dîtin û werin dubare û sêbarekirin , ji ber ku ev yeka li dijî huner û sîkolociya rojnamevaniyê ye, eger çiqas nivîskar gernas û jîr be, xwendevan nikane pir bi dilxwaşî her dem berve navekî here, çimkî xwendevan tim dixwazin kesên nûh di weşanan de nas bikin. Em werin ser beşê dudiyar ji pîrsa we, ev nêrîna

ku win didin xuyakirin di cihê xwe de ye;yanê eger rojnamevan yan nvîskar bi deh navan jî binivisîne, pisporên zanyarî û zimanzanên mezin zanin ku ev hemû navên yekî ne, lê bi ya me be;ziyana vê yekê rêlatîv e, ne tewawî ye, çimkî ne nav tenê naveroka mijarê baş dike û ne jî xerap dike ,naverok bi xwe nasnama nivîskar e.

Wekî din, eger ev naveroka baş e yan xerap e, ya kê ye ?Ev dikeve pileya dudiyar ji giringiya lêgerînê .lê ew jî rast e ku ev nivîskarên ku bi pir navan in, alozan li pêş lêgervanan çê dikin.Ez dibêjim belkî çare ji vê astengiyê re heye;eger lêgervan bixwaze,dê karibe wê, lê ne bi hesanî çareser bike.Eger herdu sedemên bingeîn yên ku min li jor binavkirne, ji holê rabin, ev ton astenga jî, wê li pêş xwendevan û lêgervanan ji xweserê rabe .

H.Gundî: Lê tevî van rastiyên ku te numa kirine,ez dibêjim ev pirnavên nivîsevanekî didine xuyakirin,pir kes ji nivîsevanan teqlîda hevudu dikin; ji ber ku giş berhem yên yekî ne,lewra jî hemû brhemên wê nêzîkî hev dibin,Yanê nivîsevan bi navan pir dibin û pêra jî yekser berhmên ku heyamên wan wek hev in pir dibin,lê yên xwedî dengên xweser kê in . Ev yeka jî dide xuyairin ku wêjeya me, ne wêjeyeke afrandî ye, lê wêjeyeke teqlîdî ye .

Eger em werin ser wêjeya me û nemaze helbest li Sûriyê ,em dibînin ewa di van çend salên dawî de di tevgerike germ de dijî; hin navên nûh têne guhdarkirin, lê gava em dibêjin hin navên nuh, gelo em dikarin bibêjin hin dengên nûh jî ?Ango hin dengên xweser peydabûne, yan ewanan hên dixebitin,da vî dengê xweser peyda bikin ?

P.Berwarî: Rast e, di van çnd salên dawî de, bizava wêjeya Kurdî li Sûriyê bi çend gavên têbînkêş pêş dikeve,ez dibêjim ewa pêş dikeve lê ne pêşketî ye, yanê toreya kurdî bi zimanê kurdî li Sûriyê hîn di protsêsê de de ye, ewa niha di bergeheke derbazkirinê de dijî .

Belê! Ezbenî .. ,em hin navên nûh, pirtûkên nûh dixwînin, Kurd dibêjin: (Dar li ser koka xwe hişîn dibe), wêjeya me Kurdan jî, divê ser koka xwe hişîn bibe,çimkî dara toreya kurdî ji koka xwe ve pir avî û bi pir pişkûjên vekirî ye, tamarên xwe kûr berdabûn û berdane giyanê gelê Kurd. lewra em bi helbestvanên kevneşopî (klasîkî) wek Feqiyê Teyran, Melayê Cezîrî , Ehmedê Xanî û gelekên din xwe zor şehnaz û rûmetdar dibînin. Torevanê me klasîk ne tenê li Kurdistanê naskirî bûn û naskirîn e, bandora Meleyê Cezîrî li wêjevan û bîrewerê Alman Gotê hebûye. Eger em li dîwana Gotê ya bi sernava dîwana Rojhilatê ,wergera Dr.Ebdil Rehman Bedewî yê Mesrî vegerin, emê baş bibînin, çawa Gotê (1749-1832) sûd

ji Cezîrî dîtiye.Ma eva ne cihê serbilndiyê ye .?Lê mixabin parvekirina Kurdistanê di navbera Osmaniyan û Sefewiyan de alozêke dijwar li pêş wêje jî ava kir û dabeşkirina welatê me cara duhem jî ziyaneke mezin gihand toreyê me;yanê ev her du xişm û bêtarên bingehîn ne hêştin wêjeya me li ser koka xwe baştir hiştin û nasdar bibe.Bi ya me be toreyê me di nav bahoze û babelîskên dîrokê de jiyana xwe berdewam kiriye û hîn jî berdewam e.Pêşdaçûna wêjeya me bi pêşdaçûna tevgera gelê Kurd ve girêdayî ye .Tevgera azadîxwaza gelê me li kîjan beşê Kurdistanê pêşkeve, wêje jî li wir pêşdikeve û her weha jî berevajiya vê jî rast û durust e.Eger em li Başurê Kurdistanê binêrin;emê xweşik bibînin ku çawa çand û toreyê kurdî bi tevgera ramiyarî , civakî û aborî re gavên xwe pêşda davêje û bi dehan helbestvanên nûh û dengên nûh wek Şêrko Bêkes , E.Peşêw,Ebdil Reman Mizûrî,Mihsin Qoçan di ezmanê toreyê Kurdî de geş bûn e.Gelê Kurd li Sûriyê, dibistan û zanîngehên kurdî ne dîtine,kovar û rojnamên kurdî hindik û qels in.Partî û rêxistinên kurdî bi erkên xwe çapemenî wek têtê xwestin nikanin rabin ..,ma gelo çawa wêjeya me li vir wê pêşketî be ?!!!..Piraniya helbestvanê Kurd li Sûriyê hîn li ser rêça kevneşopiyê berdewam in û ji xwendgeha Cegerxwîn rizgar ne bûne .

Em ne li dijî kevneşopiyê ne û ne jî li dijî helbestên Cegerxwîn in. Rola Cegerxwîn di pêşxistina helbesta klasîka kurdî de û germkirina hestên netewî gelek berçav e, lê tiştê dihêle ku em hin caran bi çavên nizim li hin şagirtên Cegerxwîn binêrin ew e; ku helbestvanên me yên klasîk tiştên nûh, baweriyên nûh , ramanên nûh bi hunermendiyeke nûh nanivisînin û ewanan bi hevîrê Cegerxwîn nanê xwe li sêlê dixin. Yanê piraniya dîwanên helbestvanên klasîk ji bergirtina (fotokopî)numra sisiyan yan çaran ji dîwanên Cegerxwîn in .

Ez dîsan dubare dikim, em li dijî kevneşopiyê nîn in, ewa xwendegeheke toreyî cîhanî ye, lê em fotokopiyan jî napejrînin ..

Lê bidaxawa ..., hin ji wan klasîkên me hene, ewanan bi kêmasî li nik Kurdên Sûriyê gernas û navdar in, helbestên nûh, dengên nûh yekcarî napejrînin. Mîna ku ez wan torevanan ji nêzîk de nas dikim û divê ez vê rastiyê ji bo dîrokê eşkere bêjin, ku wan di warê çande û hunera wêje de xwe pêşnexistine û pileya zanistî û rewşenbîriya wan zor nizim e. Lewra ew nikanin ne klasîkiyê bi pêşxînin û ne jî kanin ji helbestên nûjen û dengên nûh têbighînin, eva aliyek e ji rewşa helbesta kurdî, lê li aliyê din wek we me got; di warê helbesta Kurdî de hin navên nûh tene guhdarkirin .

Rast e,em jî dibînin ku di van çend salên dawî de, bizava toreya kurdî li Sûriyê bi awakî gelemper ketiye qunaxeke nûh û firkeke baş daye xwe.Berhemên wêjeyî bi taybetî helbest roj ji rojê pir dibin, wek min di destpêkê de gotibû,ev qunaxa nûh di bergeha derbazkirinê de y .Bi ya min be,helbesta kurdî ya nûh li Sûriyê ji dayika xwe bûye û helbestvanên me berxwe didin ku di helbesta kurdî de bibin dengên nûh; lê pêwîst e em bêjin jî tengê helbesta nûh û dengên nûh ne yek in ev jî diyardeyek surûştî ye .

Gava em dibêjin dengên nûh,yanê pêwîst e em têngênin ku ev dengên nûh di pileya xwe ya bilind da ne,carna helbestvan di dengê xwe yê nûh de serkewtî dibe û carna jî dengê wî ne wek têtê xwastin bilind dibe.Ebovîyan nivîskar û bîrewerekî ermenî nasdar bû,gava ewî helbestên xortên nûgihayî dixwendin,eger ewî helbest neserketî didîtin , yekser weha dinivîsî:(Erê wênekêşê me dixwast hespekî nîgar bike, lê bi wî re wêneya kerekî derket).Ez dibêjim:Ev tun berhevdana li nik me jî heye, em hemû dixwazin berxwe bidin wêneya hespê nîgar bikin,lê mixabin pir caran bi me re jî wêna kerekî derdikeve ... ,yanê ji bingehe de wênekêş li cem me jî henin,lê eger ewanan tune bûna,belkî li dewsa wêneya kerê tişteki zor dûrî hespê jî yan jî wêneyek bê nasname bi wênekêşê peyvê re derketa hole .!!!!Bi kurtî ez dixwazim bêjim:Dengên nûh li nik me hene,ewanan

bi çend pileyan di pêşiya helbestên kilasîk de ne,lê hîn ewanan di bergeha derbazkirinê de dijîn.

H.Gundî:Nêrînek li nik hin helbestvan û hin çîroknivîsên Kurd li Sûriyê nemaze jî li nik lawan heye ew dibêjin:Giringiya wateyê di tore de nîn e ,

Ewana nêrîna Malarmê dicûn û dibînin ku çendî tore bê wate be, ewqas ciwan e,lê pêş qêrîna Can pol Sartir û ya pîkaso,giringtirîn nûnerên simvolîstiyê di huner de,guhên xwe digrin û jibîr dikin ku peyv û wate bi carekê ji hevdu dabeş nabin,ango helbestvan nikare helbestkê bê durv bi,afirîne.....,vêca nêrîna te di vê tengê de çi ye ?

P.Berwarî :Tu dibêjî ev nêrîna li nik hin helbestvan û çîroknivîsên Kurd li Sûriyê heye , rast e.Lê kanî em hinekî li dîroka wêjeya cîhanê vegezin.Emê di wir de bibînin ku berî van nivîskarên me nûgihayî,bi dehan salan di cîhana tore û bi taybetî di cîhana Rojavayê de henin û berhemên xwe bi vê ton baweriyê derxistine û hîn jî diweşînin.Malarmê,Virlîn,Rambo,hîn di sedsalên19 an de ev tun baweriyaya sîmvolî kûr kirin,ta ku ewa bûye dibistaneke wêje li cîhanê .Sîmvola van helbestvanan û ya hevalên wek wan,pir caran bi mebesteke ne ramanê dihatin nivîsandin.Ew di wê baweriyê de bûn ku helbestên wan;pêwîst e ji piraniya gel re wek hicêban bin û her weha jî ji rewşenbîran re bibe wek joreke (odeke mûzîkî).Sîmvolîstan ji mijarên

civakî û êtîkî bi dûrdiketî, ewana digotin: Huner li hember pîrsên civakî û moralî ne berpirsiyar e, armanca wê hestkirya ciwanî û qeşengiyê ye. Di baweriya wan de, eger helbestvan çi ramanê yan wateyekê bêje; ew pêwîst e rast û durust be, çimkî ew ji hestekî kûr û tenik derdikevin holê. Encama van gotinên min ew e ku ewanan dibêjin: (Huner ji bo huner e.)

Vêca eger em bixwazin yan nexwazin ev tun baweriya bûye dibistaneke wêjeyî li cîhanê û şagirtên wê li pîr welatan çêbûne, vê tevgerê ji Firensa de destpêkir û di pîr welatên ewropî re û bi bandoreke xurt drbaz bûye; nimûne, Yêtis (Ingilîz), Raylkê (Almanî), Andirê Bêlî (Rûsî) ketin bin bandora vê dibistanê. Hêdî, hêdî pêla vê bi riya wergerandinê gihaye welatên Ereban jî û gelek helbestvanên Ereban jî li ser vê şopê helbestên xwe hûnane. Li vir; birayên me, hin helbestvanên Kurd jî bi riya zimanê erebî ketine bin akama vê dibistana wêjeyî. Belkî tu yan xwendevan li ser vê danûstandina me bibêjin çima ev pêşgotina dirêj ji bersivê re? Ez dixwazim bi riya kurterê xistineke dîrokî bibêjim: Ev tun dibistana li nîk Kurdan jî rûdaweke xweser û xweber e.

Lê ev ton rûdawa baş e yan xerap e, ev pirseke serbixwe ye, divê em hinekî jî li ser wê rawestin. Ez naxwazim bibim heval û şagirtê vê dibistanê, ez peyva bê wate nikarim bibîsim, di baweriya min de, divê

huner bibe çekek şaristanî û ewa li rex zanînên din bi erkên xwe yê mirovperwerî,civakî û bi awakî hunerî, ciwanî rabe.Şagirtên dibistana (Huner ji bo huner) dixwazin bi riya ciwanbûna dîmenê xwe ji berpirsiyariya pîroz ya hunerê rizgar bikin .

Bi ya min be, ev tun dibistana ji roja rojê de bi mebest hatiye avakirin, ta ku ewa bibe kend û kosp li pêş guhertinên civakî ,aborî ,rêzanî û H.W.D . Çimkî eger min bidîta; hunera bi naverok , rast ne qeşeng û ne ciwan e, bê guman min jî bigota;naverok zîyanê dîghîne qeşengiya hunerê,yan jî ewa ciwaniya helbestê vedişêre. lê bi hezaran helbestên kurdî henin,herdu aliyên helbestê baş in û carna jî,yek di ser yekê re ye; xwendvan hin bi ciwaniya dîmen, giyanê xwe avdide û hin jî bi naveroka wê hişê xwe dewlemend dike,yanê eger hunermend karibe xwendevanê xwe bi herdu aliyên huner têr bike,çima emê herdu aliyan ji wî nexwazin ?!!Li dawê ez hêvî dikim ku helbestvanên me yê nûgîhayî li dûv şopa kesên bê berpersiyar neçin, çimkî ewanan jî wek me zanin ku çiqas gelê me bi pêwîstiya hunermendên berpersiyar in .

H.Gundî : Ev axaftina jorîn çî pirs û çî jî bersiv dide xuyakirin ku helbesta kurdî ji zû de heye û pêşve jî diçe . Lê gava carekê ji helbestvanê mezin Ş.

Bêkes tête pirskirin, ka ewa helbesta Kurdî ya nû li Sûriyê çawa dibîne, ewa dibêje: Em bibêjin helbesta kurdî ya nû bi zimanê erebî hatiye û tête nivîsandin, ango Ş.Bêkes helbesta kurdî bi zimanê kurdî hatiye nivîsandin tune dike .Ez bawer nakim ku Ş.Bêkes dijminê helbesta nûjen bi kurdî ye, ayan heyina wê napejrîne; ez dibînim ku gotina wî ji tunebûn yan qelsbûna hevghîştinek çandeyî di navbera nivîsevanên Kurd de tê . Lê tu çawa li vê gotina Ş .Bêkes dinêrî ?

P.Berwarî: Belê ez di vê baweriyê de me ku helbesta kurdî li Sûriyê ji zû de heye û ewa pêşve diçe, lê ji bo çî helbestvanê me yê mezin û gernas û xudiyê xelatên chanî, helbesta zimanê kurdî li Sûriyê ne bihîstiyê yan ne xwendiyê ? Ez dibêjim xwazî ev pirs ji wî bi xwe bihata kirin, lê, dîsan piştî destura we û helbestvanê me berêz, ezê çend sirincên xwe li derbarê gotin û bersiva wî bidim we .

Em hemû zanin ku çend zaravên kurdî bingehîn hene, gelek mixabin ev pîrbûna zaravasn li pêş hemû rewşenbîrên gelê me bûye kend û kospek gewre; piraniya Kurdên Soran nikanin bi zimanê kurdî- latînî bixwînin û piraniya Kurdên Kurmanc nikain kurdî-soranî bixwînin û her weha dîsan piraniya Kurdên me li Sovyetistana berê nikanin hemû zaravên me yên ku me li jor bi navkirine bixwînin Û. H.D .

Va ye me dît çawa astenga me di warê zimên de jî mezin e, bi vî rengî eva li pêş ronakbîrên gelê me dibe sedemek seretayî .

Li hember vê astengê çi ji me tête xwestin? Eyan em destgirêdayî bimînin û berxwenedin ku zaravên xwe fêr bibin? Lê zor pêwêst e û bi kêmasî nivîsakar û rêzanzanên Kurd zaravên kurdî hîn bibin û wan bixwînin ta ku mirov kanibe bibêje ew bi zimanê Kurdî zane û ewa ne bi zaravê xwe tenê zane .Hindek dibêjin:Zimanê me nabe yek, çimkî dewleta me tune ye, baş e ; em jî bi vê yekê re ne, lê pêwîst e em çi bikin ? Niha rêkek tenê li pêş me heye;ku birayên me Soranaxêv û Kurmançaxêvên Sovyetistana berê vegerin ser tîpên latînî û bi latînî binivîsînin ta ku keys ji me hemûyan re çê bibe û em kanibin berhemên hev bixwînin û hevdu nas bikin .Ta roja îro kêma kes ji nivîskar û rêzanzanên me henin ku zanin bi zaravên me yên bingehîn bixwînin yan bipeyvin ,lê sed carî mixabin helbestvanê me rêzdar Ş.Bêkes ne ji van kêma kesan e,ewî jî mîna pir kesan cefa ne daye xwe û xwe hînî zaravê kurmançî ne kiriye ., ewî qinyata xwe tenê bi zaravê soranî aniye,ji ber ku ewa xwe dibîne bê westandina ser zaravê kurmançî hatiye naskirin û ewa di wêja kurdî de bilind e. lê xwaziya helbestvanekî weke wî zaravên kurdî din jî hîn bûbûya , bê gûman ewê hîn pirtir navdar bûbûya û hîn gelek xelatên din cîhanî wergirta,lê bidaxawa !!!

Belkî kek Ş. Bêkes li min bibore ku ez li vir rastiyeke mêjoyî bi bîra xwe hûnim û ji xwendevanên me re bibêjim. Berî sê, çar salan ango di sala 1993 an de min bi xwe helbestvanê şalyar li Hewlêrê dît û me hevdu nas kir. Di rûniştinê de min gelek axift û min dixwast wî bidim axiftinê, bawer bike, ewî tek gotin bi min re nekir, tenê serê xwe ji min re dihejand. Min bi şermî ji wî pirs kir, kek Şêrko tu ji Kurdiya min têdighîni? Dîsan ewî bi gotinekê gote min: Belê, ne zêde û ne kêma .... , piştî katekê min çend hevalên Soran Dr. Şêrko Baban û mamoste Cemal Zengene dîtin û min ji wan re li ser hev dîtina me (kek Şêrko û xwe ve) tiştin gotin . Dr. Şêrko bi min re got : Mexeyde keke, kek Şêrko mirovekî baş e, lê ewî ji axivtina te tênedigihîşt, lewra ewa bêdeng dima û serê xwe ji te ra dihejand ..!!!

Belkî hin dost ji vê daxuyana min ya eşkere dermafê rêzdar Ş. Bêkes xwe bêhteng û tore bikin, lê ez dibêjim na dostê hêca, ez jî bi çavekî zor bilind li berêz Şêrko dinêrim û xwe bi helbestên wî zor bilind dibînim, lê pêwîst e ez eşker bikim ku ewî helbesta kurdî li Sûriyê ne xwendîye û navên helbestvanên nûh jî yekcarî ne bihîstiye .

Vêca çawa ewê baweriya xwe li ser helbesta kurdî ya nûh li Sûriyê bide?

Di rastiyê de;ev kêmanî ne tenê li nik Ş.Bêkes heye, belam, eger em niha ji xwe jî pirs bikin,kanî me bi xwe , çend helbestên Ş. Bêkes , E. pêşew .F. Şakilî Û.H.D bi kurdî-soranî xwendine,min bi xwe ewana nexwendine, min yên Şêrko bi Erebî xwendine û yên E. Pêşew bi erebî û bi kurdî bi tîpên latînî xwendine .Em Kurdên Sûriyê belkî kanibin bi soranî û bi erebî helbestên soranî bixwînin,lê birayên me li Bakurê Kurdistanê û li deverên din wê nikanibin berhemên wan nas bikin.Dêmek wek me li destpêkê gotibû, piroblêma me mezin e,divê nivîskar,rojnamevan, zimanzan û rêzanzan bi hûrgilî li ser vê rûdawa neyênî rawestin û wirde wirde em xwe nêzîkî hevdu bikin,li benda dewleteke serbixwe ranewstin.Divê karên rewşenbîrî,zimanewanî jî bi tevgera rêzaniyê re berdewam bibin,yanê bi kêmasî divê berhemên wêjevanên nasdar,çi ji vî rexî,çi ji wî rexî, ser pir zaravan werin wergerandin.Eger ne bi vê rêkê be, pêwendiyên me çandeyî wê yekcar werin birîn û demek dirêj wê têper bibe, emê kes, kesî nas nekin. Lê weke min li pêşî jî got; ango bikaranîna tîpên Latînî çareseriyêke pir girîng e,ez hêvî dikim ku eva bibe xalekek balkêş û bibe cihê danûstandinê ...

H.Gundî: Min li jor gotibû;ez vê gotina Ş.Bêkes dizivîrînim tunebûna hevgihîştinekê çandeyî di navbera nivîsevanên me de,em giş dizanin ku em Kurd,ne bi xwesteka xwe ji hev pirçiqîne,sînorên

qelew di nav me de hatine danîn.Ev sînor jî bûne astengek dijwar, ewa nahêle haya me ji hevdu hebe .Lê îro kanînên ragîhandinê ji me re alîkar in ku em van sînoran derz bikin.Vêca ez dibînim wê gelekî hêja û kêrhatî be, eger yek helbest yan çîrok yan lêkolîn li pir war û şûnên ku Kurd tê de cîwar bûne ,bête weşandin.Ango yek deq li paş,li pêş sînoran li der û hundirê welêt bête weşandin,ta ku em karibin hevgehîştineke çandeyî di nav xwe de peyda bikin,lê hin kesên dîtir vê gavê rast nabînin,eyan tu çawa dibînî ?

P.Berwarî:Dabeşkirina Kurdistanê ziyaneke zor gewre gihandiye çand û wêja kurdî jî,rewşa erdnîgarî û rêzanî ne hêştiye ronakbîrên me hedu nas bikin.Lê tevî vê;ez bersiva Ş.Bêkes rewa û durust nabînim,çimkî ew ne mirovekî biçûk e yan rewşenbîrekî normal e.Eger ewî bixwasta li ser helbesta kurdî li Sûriyê tiştek bizanîbûya,ez dibjm ewî kanî bûya;çimkî fersend û gengazî ji wî re hebû û hîn jî heye, lê eger em bibêjin piraniyên ronakbîrên me li beşên din jî wek Ş.Bêkes kanin, na !!Lewra ev pêşniyara te belkî li gor rewşa me ya taybetî baş be .

Baweriya kesên ku vê nêrîna te baş nabînin;dê di cihê xwe de be,eger em di hundir welatekî de gotarekê di çend kovar û rojnaman de belav bikin.Lê gelek mixabin taybetmendiyên Kurdistanê dihêlin ku em jî pêşniyarên taybetî bikin,lewra ez dibînim eva gaveke

posîtiv û erênî ye û di vir de berjewndiyêke gelemper ji gelê me re heye .

H.Gundî:Ta ku em kanibin hişên hevdu bixwînin, bi hestên hevdu re bijîn û ramanên hevdu nas bikin,divê em berhemên hevdu bixwînin.lê mixabin kovareke me yan rojnameke giştî ku karibe gotar û afrandinên me li hemu cîwarên Kurdan belav bike, nîne.Lewra ez dibêjim:Gelek pêwîst e hin caran berhemên Kurdan li gelek ciyan li derve û li hundir welêt belav bibin;hîngê em dê karibin hevdu nas bikin û gelek sînorên ku me ji hevdu bidûr dixin,emê karibin xwe di ser wan re bavêjin û ji hevdu nêzîk bibin. Ji bo vê yekê dibêjim sedema wê nêrîna Ş. Bêkes nebûna hevgehîştineke çandeyî di navbera rewşenbîrên Kurdan de ye ...,lê li aliyekî dîtir jî, gotina Ş. Bêkes bala min dikşîne û sergirêkek din tîne bîra me .

Wêjeya ku bi zimanekî biyanî hatiye nivîsandin; nivîsevanên milletên dîtir ev xalek derbaz kirine û afrandinên nivîsevanên wan bi zimanên biyanî nivîsandine,di nav toreyê xwe netewî de xistne cîgeha rûmetê . . ,weku nimûne wêjeya Cezayêre ku bi zimanê firansî hatiye nivîsandin û ya Emêrika Başûr ku bi zimanên burtuxalî û ispanî hatine nivîsandin.lê xûya ye ev sergirêk hîn li nik me bê çare ma ye,ji ber ku hin kesên me li ber vê yekê dudilî dimînin û hin kes jî vê toreyê ji ya netewî najmêrin. Berî demekê

Med .T.V jî kurtesêmînarek li ser vê mijarê lidarxist,di wir de axiftin li ser vê xelekê çêbû,lê dîsan nêrînên beşdarên wê hevpeyvînê, ji hevdu cuda bûn.Di baweriya min de;ev mijara ewqas dudilî û axiftinek dirêj naxwaze, ji ber ku rastiyên zanistî û derûnî henin ku li ber ronîya wan; ev mijara bi hêsanî çareser û sayî dibe,çimkî wêje ne tenha ziman e. Ka tu çi dibêjî ?

P.Berwarî: Bi ya min be;ev pîrsa ewqas dijwar nîn e, eger em li ber ronîya hin rastiyên dîrokî û zanistî bersiva xwe bidin.Beriya ku em têkevin danûstandineke berferh û dirêj ,divê em mijara xwe li ser çend xalan parve bikin .

1-Nivîskarên Kurd bi zimanê kurdî û li ser jiyana û rewşa Kurdan dinivîsîn.

2-Nivîskarên Kurd bi zimanê kurdî û bi zimanên din erebî ,turkî ,farsî ,rusî û .H.W.D .li ser gelê Kurd dinivîsîn

3-Nivîskarên Kurd bi zimanên biyaniyan û li ser Kurdan dinivîsîn.

4- Nivîskarên Kurd bi zimanên biyaniyan û li ser biyaniyan dinivîsîn .

Bi ya me be;nivîskarên ku berhemên xwe bi zimanên biyaniyan dinivîsîn,sedemên beravêtî ji gelê xwe re didin xuyakirin;ewanan dibêjin zimanê kurdî jar e, belengaz e ,ewa têra ramanên me nake.

Bi ser vê de jî sedemên rêzanî akamên xwe kûr li me kirine wek nimûne: Helbestvanê gernas Bilind Elheyderî nivisiye: (Em ji ber sedemên ramyarî zimanê xwe fêrnebûne ...) . Lê em bersiva wî weha didin: Ev tun berevaniya zor pûç e, ji bo çi berevaniya kesên mîna wî pûç e ? Mîrê helbestvanên Kurd Ehmedê Xanî beriya sê sed sal destana xwe ya li hin welatên Ewropî jî gernas e (Mem û Zîn) bi kurdî nivisiye ..., vêca çima zimanê Kurdî têra E. Xanî kiriye? Ma zimanê kurdî di wê demê de di buhuştê de bûye, yan ji zimanê me îroyîn pêşdatir bû ? Bê guman na ! .., lê E. Xanî ji bilî zimanê kurdî nizanîbû, ev jî na ! Ewî zimanên erebî , farisî û turkî jî zanîbûn, ev di warê zimên de. Lê di warê rêzanî de tevî ku di wê demê de Kurdistan xwedî hinek kişwerên niv serbixwe bû, lê bi tevayiya welatê me di navbera herdu Impiratorên Turk û Faris de parvekirî bû. Yanê ev herdu bendên ku niha nivîskarên Kurd yê bi zimanên biyaniyan dinivîsînin, li pêş xwe wek çiya dîtine, ewanan berê jî hebûn û bi ya me be , heyama me niha pir ji ya berê çêtir e .

Demek pirsê herî giring û nirx buha ne ev e, lê xaleke din heye, ewa jî bi mirov ve besta ye. Yanê ev nivîskar çi mirov e? Û ewa ta kîjan pileyê xwe li hember gelê xwe berpirsiyar dibîne? Ta kîjan tengê, ewa cefakêş û têkoşer e, yan netewperwer e ? Bala xwe bide! Xanî çi li ser zimanê me gotiye û çawa ewî bi

wêneyeke zor kûr û diyar giringiya zimên nîgar kiriye
(Ma mirov zaroyê xwe nexwaş bi zaroyê cîranan yê
xwaş diguhêre ?)

Em hemû ji vê gotinê baş têdighînin, yanê ku çiqas
zimanê me qels be û jar be, em wî bi zimanên gelên
cîranan naguhêrin. E. Xanî dîsan li cihekî, din gotiye:
(Da xelk nebêjin ku Ekrad , bê merîfet in bi esl û
binyad.)E. Xanî xwe li hember gelê xwe
berpirsiyarekî têkoşer didît û ew bi ramanên xwe,
fêlosofêkî netewperst bû .

Bi ya me be; zimanê me niha, ji yê berî sê sed sal
pirî dewlemedtir e, lê divê rewşenbîrên Kurd û bi
taybetî nivîskarên gelê me xwe biwestînin û ji vir û ji
wir zimanê xwe hîn bibin û bi wî jî berhemên xwe
biweşînin.

Eger ta niha hin kesên Kurd bi zimanê biyaniyan
dinivîsînin bê guman ev ji wan re kêmaniyek e û
lekeke mezin e. Em li vir kanin ji wan nivîskarên delal
pîrs bikin; ma gelo Cegerxwîn , Osman sebrî , Şêrko
Bêkes , Ebdela peşêw, Ebdulrehman Muzurî , Muhsên
Qoçan û Tosinê Reşît...ne bindest in ??? . Çima
ewanan hemûyan kanîbûn û kanin ristên zor baş
birêstana

û birêsin?? Yanê, ewanan jî di warê zimanperestî û
netewperweriyê de şagirtên Seydayê me E. Xanî ne û
ewanan cefakêş û têkoşer in. Piştî van çend gotinan,

pêwîst e em li nik du pirsên giring rawstin.Ev Nivîskarên Kurd ku bi zimanên biyaniyan li ser Kurd dinivîsîn, nivîskarên Kurd in yan na ?.Eger em bêjin:Ew nivîskarên Kurd in, vêca çi cudabûn dikeve navbera wan û nivîskarên Kurd yên ku bi Kurdî dinivîsîn ?

Baweriya me weha ye,eger em cudabûnê tînexnin navbera wan û van her du beşan mîna hevdu;ango nivîskarên Kurd bihêjmêrin,hîngê em , setemkariyê li beşê ku bi Kurdî û li ser Kurdan dinivîsîn, dikin û têkoşîn û cefayên wan ji bo zimên tune dikin û tu zanistî û logig (Hişmendî) vê wekhevîyê napejrîne. lê eger em bêjin:Ew nivîskarên ku bi netewa xwe Kurd in û bi zimanê biyaniyan dinivîsîni, ne Kurd in, yan berhemên wan nakevin çarçewa wêjeya Kurdî , dîsan em li vir şaş dikin û di nêrînên xwe de dibin dêgmatîk û hişkbawer.Çima em dibin hişkbawer ? Çimkî ev beşa ji nivîskaran bi xwe Kurd e û ewa dibêje:Ez Kurd im, ez bi xem û derdên gelê xwe re dijîm û li ser Kurdan dinivîsînim, lê ez bi zimanê dayikê baş nizanîm. Bi ya min be; ev daxuyaniya ji wan bi xwe de ji toreya gelê Kurd û rexnevanên Kurd re gelekî balkêş û zor giring e ku ew bi xwe li ser xwe çi dibêjin,eger ewanan gotin:Em Kurd in û berhemên me jî Kurdî ne, pêwîst e em jî bi wan re bêjin erê, ji ber ku eger em hinekî li dîroka xwe ya nêzîk û rewşa xwe ya rêzanî nuh binêrin,emê bibînin, zor caran

rêxistinên kurdî weşanên xwe û pir caran pirtûkên xwe bi zimanên turkî , erebî û H.W.D. li ser Kurd û doza gelê me çap kirine. Ma em kanin ji wan hêzên rêzanî re bêjin:Weşan û berhmên we bi zimanên biyaniyan ne kurdî ne û ewanan nakevin çarçewa çapemeniya kurdî ?Em hîç bawer nakin ku rêxistinek vê biryara hişkbawer bipejrîne û pêwîst e jî wê ne pejrîne. Yanê ziman bi tena xwe rola pêşîn û paşîn nalîze,li rex zimên pirsên din hene; naverok li ser çî ye ? Nivîskar kî ye ? Ew bi xwe li ser xwe çî dibêje? Bila tu kes ji me şaş teneghîne û nebêje,eger naverok li ser Kurdan be, berhem jî kurdî ye. Na! Va ye Cîms Oldrêç jî du berhemên wî (Xençer û çiya) û (Dîplomat) li ser gelê Kurd henin,ango her du berhem dikevin çarçewa toreya Kurdî?Em pêşda bersivê didin û dibêjin na !

Di rêzanzaniyê de jî hin partî henin dibêjin, em li ser rêç û şopa zanistiyê xebata xwe dajon, lê carna merc û nîrên taybetî li pêş wan çê dibin, ewana nikanin wan bibînn û sedî sed bi yasa û têoriyên zanistî digrin û li dawiyê dikevin şaşbûnên mezin û li şûna ewanan bibin partiyên zanistî û pêşverû, ew dibin partiyên çeprew; nexweşiyek li nik wan peyda dibe û hin alozî li pêş pêşketina gel çê dibin,tevî vê em nikanin bêjin ev partiya çeprew, ne partiyeke welatperwere e yan ne Kurd e .

Dîsan jî hin rêxistinên ramiyarî henin, ewanan dibêjin: Em partiyên zanistî ne, divê em nîr û mercên taybetî bibînin û li gor wan xebata xwe berdewam bikin . Ev jî rast e, lê pirsgerêka me di vir de ye; eger ew nîrên taybetî li pêş xwe mezin bikin û li hember wan destên xwe girêdin, têkoşînê ji bo sivikirina nîr û mercên taybetî nekin , ew partî jî nexwaş dibin û dibin keysperest yan rêformîst yan dêgmatîk û H.W.D. Em li vir jî nikanin ji wan re bêjin: Win ne welatperwer in, yan ne partiyên kurdî ne. Çima min nimûne li ser rêxistinên rêzanî anîne zimên ? Ez dibêjim belkî li pêş rewşenbîrên me, li gor berhevdana me, pirsra me ya bingehîn ronîtir bibe; yanê em dibêjin: Ev partî welatperwer e, xebatê ji bo gelê xwe dike, lê ewa partiyeke keysperest e .

Em vegerin ser zimên û wêje, dêmek li gor me li jor xuya kiriye, nexwaşî li nik nivîskar û rewşenbîrên wêje jî peyda dib; rewşenbîrên ku dibêjin: Nivîskarê Kurd bi zimanê biyanî li ser Kurdan jî binivîse, berhemên wî ne Kurdî ne. Bi ya me be, ewan jî xwe bi navê zanistiyê dixin şaşiye, ji ber ku ew zanin ku ziman hêmaneke ji hêmanên giring di sabara netewî de ye û ewanan ji sedî sed xwe tenê bi vê hêmanê ve girêdidin, lewra ewanan dikevin şaşiye û nivîskarên Kurd û berhemên wan bi zimanên biyaniyan tune dikin û samnên xwe wêjeyî bi destên xwe dixin pirtûkxana gelên cîran .

Wek me berê jî got;em nikanin herdu beşan jî wek hev bêjmêrin,lê li vir çi ji rexnevan û nivîkarên Kurd têtê xwestin ?

Divê ew lêkolîn û lêgerînên berferh û zanistî li ser vê rûdawa zanistî û wêjeyî bikin,pêşniyar û encamên lêkolînên xwe belav bikin.Em di vê baweriyê de ne ku pirsra me wê ronîtir bibe û hêdî hêdî dê çareyek jî lê were kirin.Em dixwazin cudabûnekê têxin navbera herdu beşên nivîskarên Kurd; bi zimanê biyaniyan li ser Kurd û bi zimanê kurdî li ser Kurd; lê ev cudabûn çawa dibe? Bi rastî ev yeka bi hewceyê danûstandinek tevayî ye .Divê em li gor vê rûdawa wêjeyî, têrmînên xwe nûh ava bikin;çimkî yasayên zanistî yan têrmînên wêjeyî ne ji xwe serê çê bûne,berî pêşî di jiyane de rûdaw û diyarde peyda bûne û paşê têrmîn û nav lêbûne..;eger em ji wêje û hunerê tenê nimûnan bêjin,ew gelek in,wek (ELîntûbahiye) ; eva bizavaeke di hunera wêne,muzîk û wêje de li Firansa li nivê duhem ji sedsalên nuzdan li ser destên wek Sîzan , Dîkaz,Monît û Rênwar belav bûbû. Berî pêşî hunermend Lêmonît tabloyê xwe (Rohilat) di sala 1874 an de nîgar kir û li gor heyam û mebesta tabloyê navê wê (Întûbah) hat lêkirin,herweha mînak di warên hemû zanînan de henin.Lewra em jî kanin têrmînên nûh ji rûdawên jiyana xwe re bi awakî zanistî çê kin û zanîna akadêmîyê ya felsefa jînê jî rewayê didin rewşenbîran,lê emê çi têrmînî li vî beşî bikin ?Em

dibêjin piştî vê ronahîkirina me; emê kanibin têrmînekê pêşniyar bikin; wek nimûne (Nivîskarê Kurd, zimanbiyanî), yanê bi vê watê em didin xuyakirin ew nivîskarekî Kurd e û li ser Kurd jî dinivîsne lê bi zimanê biyanî, yanê em kanin hîn bi kurtî bêjin: Ewa (Nivîskarekî zimanbiyanî ye .) Em pêşniyar dikin ku ev du peyv tenê bibin termînekî wêjeyî, pişt re, li rexberî vî termînî bi hûrbînî ev rûdawa were ronîkirin, bawerdanek baş û zanistî li ser wî beşî zimanbiyanî bê danîn.

Em dixwazin bêjin: Ewana nivîskarên Kurd in û berhemên wan Kurdî ne, lê ew ne cefakêşê wêje û zimanê xwe ne ., ew netewperestên qels in, cefa ne kişandine, lew re di baweriya me de, evan nivîskarên Kurd yê zimanbiyanî, di nerxkirina netewî de dikevin pileya dudiyar. Eger em cudabûnê nexin navbera herdu beşên ku me berê li jor bi nav kirine , emê her dem aşê xwe vala bigerînin .

Li encama vê şirovekirina me, em bi hêvî ne ku hevalên me nivîskar û rewşenbîr li ber vê pirsê baş rawestin û biryareke tevayî bête wergirtin.

Me ta niha li ser nivîskarên Kurd ku bi zimanên biyaniyan û li ser Kurd dinivîsînin axiftin dikir, lê beşekî din ji nivîskarên Kurd heye, bi du zimanan berhemên xwe dinivîsîne û ev herdu ziman jî li ser Kurda nin; eger em ji wan re bêjin, hûn (Nivîskarên

duzimanî)ne,eger ev navlêkirina ne rastî bi xwe be,lê di baweriya me de, ev yeka wê pirtir nêzîkî zanistiyê û hişmendiyê be .

H.Gundî : Xuya ye gotina Ş.Bêkes em kişandin û piçekê em ji hin tiştên ku serê min de hene bi dûr xistin, lê ne xem e, emê li wan tiştan vegerin . Em giş dizanin ku piraniya gelê me nizanin bixûnin û beşekî gir jî ji yên dixwînin, nikare bi zimanê afrandinê re bide û bistîne . Ev pergala bergeheke dirêj dixwe navbera nivîskar û civaka me û hevghîştina ku di navbera wan de pêwîste , qels dike ; ango nezanîn nahêle ku nivîskar bighîne xwendevanan, ji ber ku ewanan ji ziman û derbirîna nivîskar têngînin . Hin kes hêsaniya afrandinê ji bo vê sergêrê çare dibîninû dibêjin divêt nivîskar bi zimanê ku gel têdigîne, binivîse .Lê di baweriya min de kesên k weha diponijin,ne kar û ne barê nivîskar nas dikin û ne jî zanin cîgehê nivîskar di civakê de li ku derê ye ?

P. Berwarî :Di jiyane de pir taqekirin bi serketine û pir jî têkçûne; divê em sûdê ji yên serketî bibînin,di warê zimên de pêwîst e em sûdê ji jiyana zanistî bigrin,pirsa zimên û pîrbûna zarav û zaravokan li nik pir miletan bi nivîsandina wê, zimanên wan gelan ne bûna zimanên lîtereturî û ne digihîştin tenghên xwe yê bilind.

Bi rastî tu pirsêke zor dijwar û astengbar dikî,çimkî ev pirsê te dihêle ku çend pirsên din ji xweserê werin pêş me .Di her zimanekî de du beş henin,zimanê lîtereturî(Nivîsandinê)û zimanê tevayî (devkî). Zimanê lîtereturî encama gelek zarav û peyv û bêjeyên gerok û aktîv in .,yanê ew peyv û bêjeyên aktîv(Çalak)ji zaravekê ketine zareveke din û bi vî rengî di pêvajokê de sermiyanek dewlemend ji peyvên çalak çêbû û pê hat nivîsandin û bi wî zimanî re hate gotin zimanê lîtereturî.Lê ev pevên qels û pir ne çûne û ne hatine ango pir ne gerîne û herdem li cihên xwe yên ciyografî mane û ne ketine pirtûkan yan çapemeniyan û tenê bûne peyvên axiftinê, bi wî zimanî re tête gotin zimanê devkî(Tevahî).

Ev pênasîneke zor zor kurt e û belkî jî kêm be, lê ez dibînim ew di vê bersiva min de pêwîst e.

Lê eger em li nik zimanê kurdî rawestin, tu jî zanî çiqas zarav û zaravokên me hene û dîroka me ya rêzanî ne hêştiye ku pir peyv û bêjeyên me gerok û çalak bin. Vêca li vir problêma me hîn kûrtirû ferehtir dibe.Di zimanê kurdî de niha bi sê zaravên bingeîn tête nivîsîn 1-Kurmanciya Başûr .2-Kurmanciya Bakur.3- Zazakî(Dumili), yanê her zaravek ji van zaravan bûye zimanekî lîtereturî serbixwe û bi dehan û sedan berhem pê hatine nivîsîn .lê mixabin ka em ji xwe pirs bikin,em rewşenbîr yan rojnamevan û nivîskar kanin bi her sê zaravên nivîsandî bixwînin û

têbighînin?Bê dudilî ezê bêjim ji hezarKurdan,
Kurdek û belkî hîn pirtir nikane van her sê zaravan bi
hev re bixwîne .

Vêca eger em bi zaravokên xwe binivisînin , yanê
em hîn ji xwe re alozan pirtir dikin.Di vê mijarê de
pêwîst e ronakbîrên me qaserî kanmin zaravên elên
xwe fêr bibin û bi riya nivîsandinê pevên hemû
zaravan li nik me hemiyan bibin çalak û
aktîv.Pêkanîna vê pêşniyarê bi tenê kane zimanê me
pêşda bide. Ez nizanim emê çawa bi riya zaravokan
ji hev têbighînin, eger em hîn bi zaravên lîtereturî ji
hev ténaghînin .!?!?

Ew kesên dibêjin divê em bi zimanê gel
binivisînin,eger mebesta wan zaravokên zimanê gel be,
bi ya me be ev xwastek ne di cihê xwe de ye . Tiştek
din heye,divê ez bêjim ,eger em wek gel di nav xwe
de dipeyive , binivisînin, yanê pêwîst e pênûsên me
nekevin bin mercên rêzmanî û şeweyên lihevhatinên
hvokan (Stîl) .

Lê gava em dibêjin:Çê nabe,ku em bi zimanê tevayî
(Devkî)binivisînin, ev netê vê wateyê ku em dijwar û
bi awayên ne tégihêştî binivisînin.Na!Nivîsandina
lîtereturî jî bi surûştada deqê û mijarê ve girêdayî ye,
yanê nivîsîna lîtereturî jî parve çend beşan dibe û her
beşekî ji wan jî riweşt û taybetmendiyên xwe hene
,wek nimûne:1-Zimanê zanistî;(Felsefe

,dîrok,zimanewanê Û.H.D.)2-Zimanê wêjeyî; (Roman, çîrok, şano, helbest Û.H.D.)3-Zimanê çapemeniyê; (kovar û rojname, tilviziyon û radiyo). lê di hundir van beşan de careke din parvekirin û cudakirin di awayên nivîsînê de çê dibin,yanê zimanê kovaran çê nabe wek yê rojnaman hesan be û yê rojnaman çê nabe wek yê kovaran xurt û kûr be, ango zimanê rojnaman ,wêneguhêzan û pêlweşan pêwîst e ji yê kovaran hêsantir be û pêwîst e ziman û şêwenivîsîna rexnevanan ji şêwenivîsîn û zimanê romannivîsan girantir be Û.H.D. Bi ya min be; ev tun parvekirina, pêwîst e rê nede nivîska, rojnamevan û hozanan berhemên xwe ne têgihêştî yan jî zor hesan biweşînin.

Li dawiya dawiyê ez te pir spas dikim ku te fersend daye min, ta ku ez kanibim hin baweriyên xwe li ser çend pirsgirêkan û li gor zanîna xwe bidim xuyakirin, ezê gelek dilşad û bextewar bim, eger pênivîsên çalak û rewşenbîr valahiyên ku min di bersivên xwe de hêştine, ew ji nîzîk yan di ayende de van valahiyan tijî bikin .

H.Gundî :Belê Dr.Ev pirsra me gelek bi şax in,te jî pirên wan şaxan nîşan kirin û bîrûbaweriyên balkêş di tenga wan re zelal numa kir.Ez hêvîdar im ku evan şaxan piçekî li pêş xemxwarên wêjeya me baş û berz diyar bûbûn û baweriyên te hin pirsên seretayî bilivînin.

Lê bi ya min be,warekî dîtir heye, ew jî zimanê afrandinê ye,ewa li pêş gelek kesan di civaka me de astengan peyda dike; çimkî wek ez dibînim bergehek , cûdabûnek di navbera vî zimanî û yê axivtinê de heye . Zimanê afrandinê zimanekî bi pêjn e, ne her kesê ku xwendinê zane ,ew ji wî zimanî têdighîne,pirê caran xwendevan ji vî zimanî nagihîne.Lewra, deziyê ku nivîsevanê Kurd û civaka wî dighîne hevudu, gelekî zirav dibe .

Ji bo vê yekê pir kes henin,nemaze jî rêzanzanên me loman li nivîsevanan dikin ku ew bi zimanê ku gel têdighîne,nanivîsîn .

Lê bi ya min be;eger nivîsevanên me vê pêşniyarê bipejrînin û wê bi cih bînin,hîngê wê huneriya afrandinê bikin qurban û wê nikaribin rola ku nivîsevan di jiyana gelan de heye bilîzin û sitemê wê li xwe , li civakê û li tore jî bibarînin,ji ber ku hunermend ne fêrkerê zimên e,hunermend asoyên têgihîştinê li pêş civakê fereh dike û giyanê pelandinê di derûnan de gur dike, da mirov bipirse ka ev helbest yan ev çîrok yan ev tablo çi pirsan ji min dike,çi deriyên li pêş min vedike?Eger xwener ji nivîsevan têngihîşt,hîngê xwener gunehkar e, ji ber ku gava nivîsevan dinivîsîne;zanînekê,têgihîştinekê di xwenerê xwe de texmîn dike.Ma gunehê nivîsevan wek Celal Zengebadî dibêje:Ç iye,eger endamekî navenda partiyekê jî, ji wî têngahîne ?

X:H.Gundî:Nivîskar û rexnevan Heyder Omer e;endamê rêdeksiyna kovara Pirsê li Sûriyê û pašê kovarên(Pênûsê) û (Pel) li Almaniya bû, ewa ji Kurdên çiyayê Kurmênc e, ji sala 1999 an de li Almaniya dijî.

XX: Pirs .Hejmar.11 sal. 1997 .

Danûstandinek hêmin û vekirî

li gel rojnamevanê pispor Mumtaz Elheyderî (Kurdistana Başur)

bi kurtî rojnamevanî mirin û jiyan bi xwe ne

Ş.Bedirxan(Ebdilmecît Şêxo)

Rojnamevanî,yanê têkoşîn e, lehengî ye, xama zêrîn e,pênivîsa sor e,rûpelek rastgo ye,nînikek zelal e, bextewarî ye,zîndan e,ango bi kurtî,rojnamevanî mirin û jiyan bi xwe ne.Belê,ne li badilhewa hatiye gotin: (Kanî rojnamekê bide min, ezê şoreşekê bidim te).

Eger em li dîroka rojnamegeriyê binêrin,wê pir diyar bibe,ku tevgerên gelan, şoreşên komelayetî,sabarên kesayetî bê bizav û keftelefa çapemeniyê bi serneketine.

Gelê me jî,ev riya zanistî ji sala 1898 an de,bi malavabûna têkoşerên pênivîsê,Meqdat Bedirxan û birayên xwe ve,nas kiriye .. ,lewra, ji demekê û vir de rojname,kovar û poltîkvanên Kurd,cejna xwe di 22 Nîsanê bi hev re pîroz dikan,û bi dirêjahî li ser şahsîwarê rojnamevaniya kurdî radiwestin.

Bê guman,ev bîranînek çak e,belam,ez pêşniyar dikim,ku em sînorê şêweyê kevneşopî têper bikin, û bi hin awayên nûjentir û pêşketîtir cejna xwe pîroz bikin,

wek nimûne,ez dixwazim hin pirsan li vir berçav bikim.

1- Amedekirina lêkolînek têorî(nezerî) li ser hunera rojnamegeriyê.

2- Lêkolînek kurt li ser kovarekê,yan rojnameke Kurdî bête weşandin.

3- Hilbijartina mijareke taybetî ji weşanên kurdî û lêkolînek berfereh li ser wê mijarê bête nivîsîn, nimûne:(Rola gotarên rêzanî di bizutîneweyî netewa Kurdî de .

4- Pênasînek kurt bi rojnamevanên Kurdistanê re .(Bi taybetî ew rojnamevanên ku jiyana xwe terxandine gelê Kurd)

Ez bawer im,ku rojnamevanên me, yan lêkolînavanên me, van pêşniyaran, wirde, wirde bi pêk bînin;bê guman,kêrhatiyên nûh,wê çanda kurdî bi gelemperî bixemlînin.

Mamoste Mumtaz Elheyderî!piştî vê pêşgotina min,çend pirsên min ji we henin .

Fermo!

1-Tu wek pisporekî şehreza di vî warî de, çi ditiwanî (dikanî) ji me ra bêjî ?

- Keke! Rast e, ez ji zû de rojnamevan û lêkolînavan im,belam(lê belê) jiyana bi waneyên xwe,zor dewlemend e,ez her rojê, di vî warî de, tişteki nûh fêr

dibim,lê di baweriya min de, axivtin, û pêşniyarên te cihên xwe digrin.

- Spas mamoste!Bi rastî,min navê we gelek caran di rojnaman û kovaran de dîtiye,ji min re xuya dibe,ku tu mamostê berêz! Rojnamevanekî navdar î.

- Nizanim keke!Rojnamegerî dizane.

Belê seyda! Rewşenbîr û xwendevan jî zanin.

Mamoste Mumtaz Elheydcrî! Serdana we li nik min,keysek zêrîn e, û wek we bi min re li ser pêşniyaran erê kir;vêca bi boneya cejna çapemeneniya kurdî,ez zor hêja dibînim ku em danûstandina xwe berdewam bikin .

- Gelek bi dilşadî keke!. Tu çî hez dikî bizanî, pirs bike!.

- Ez yekcar nakevim gumanan mamoste Mumtaz; ku hûn li Kurdistana Başûr ne naskirî bin;belam bedaxawa,ême li Kurdistana Sûriyê li ber sedemên ramyarî baş we ne nasin,(Nasnakin)ger zehmet nebê,tikaye biferme kurtejiyana xwe pêşkeşî xwendevanên kovara (Pirs)ê bikin .

- Ser çaw(Çavan) keke!. ,lê belê,ez nikanim ser xwe bipeyvim,eger ez navên çend şahsîwarên rojnamevan li Kurdistanê bi bîra xwe û xwendevanên "Pirs"ê nînim û serê xwe,li ber hêbeta van tozekê (hinekî) netwînim.

- Fermo,fermo berêz Mumtaz!, çiqas ez jî dixwazim li gel te serê xwe ji pêşrewên navdar re bitewînim!. (Hêminî...Bêdengî..)

-Miqdat Midhet Bedirxan,Mistefa Paşa Yamelkî,Pîremêrd,Ehmed Xoce,Refiq Hilmî,Şukrî Fadil,Şêx Norî Salih,Hiznî Mukiriyani,Mistefa Şewqî, Ela eldîn Elsecadî,Goyî Mukiryanî,Şakir Fetah,Ebdil kerîmEfendî,Celadet Bedirxan,Kamîran Bedirxan,Cegerxwîn,Qedrî Can,Ibrahîm Ehmed,Cemal Baban,Elî Kemal..,em hemû dendarê van lehengan in,bila Yezdan li van tevan bibe dilovan.

- Belê mamoste,jiyana mamosteyekî wek we,bo bizava rojnamevaniyê,waneyeke giring e.lewra ez lava dikim ku hûn çirûskeke li ezmanê ferhenga rojnamegeriyê zêde vêxin.

Mamoste bi dilgermî destpêkir û got:

-Ez ji bavê xwe Heyder Elheyderî re,lawê pêncê me,birayê min Asim mirî ye,Salih hîn xweş e û Cemal û Muhîb herdu pakrewanên Zindî ne, ev herdu pakrewanan têkoşînên xwe di nav rêzên tevgera welatparêziya Kurd e kirine;ewanan hîn ji destpêka salên çelî de xebatên xwe di nav hêzên niştimanparêziyê de li Îraqê berdewam dikirin.

Birayê ji min çûktir Dr.Cemşîd e, ew beriya çend mehan ji Siwêdê vegehiyaye Kurdistanê û niha ew li kolêca wêje li Zanîngeha Selah Eldin, mamoste ye.

Bi kurtî;malbata min li ber encama hevparên xwe di xebatên milletê Kurd û Îraqê de gelek êş,jan,zîndan,lêxistin û darvekirin Û.H.D dîtî ye;lewra min,xwendina xwe ya navîn nikanîbû kuta bikira,lê min hîn ji biçûkiya xwe de,giringiya gotinê û nivîsînê zanîbû;çimkî peyayên destlata Îraqê di sala 1948 an de hatin mala me,û birayên min Asim û Cemal û zor pirtûk ji mala me bi darê zorê birin,kovara (Gelawêj) jî tev wan pirtûkan zep kirin. Ez jî hîn di wê katê de nirxbuhaya wişeyê têgihîştim û min zanîbû, ku ewa çi rolê di xebatên gelan de kane bilîze û ji wê demê de ez bûm evîndarê bêjeyê.

Piştî şoreşa (14) Tîrmehê,di sala 1958 an de, ez hîn xwendekarekî polî duhem di xwendegeha navîn de bûm,min nûçevanî ji rojnama (Azadî) re (zimanê (Partî Kumunîst li Îraqê, liqî Kurdistanê)dikir.

Lê destlata kevneperst ya Ebdil Kerîm Qasim rojnama (Azadî) girt û ez jî di wê demê de ketim zîndanê û min di wir de salekê xew kir .

Lê piştî serbestbûna min ji zîndanê,min li gor fermana rêxistinî,dîsan bi dizî di rojnama (Rêgayê Kurdistanê) de wek kirêkar xebat kir û ev rojnama jî, ta niha derdikeve.

Di sala 1963 an de,faşist hatin ser textê dewletê,ez neçar bûm,bazdim nav şaxan (Çiyan) li wir jî, min

karûbarê rojnamegeriyê dikir, rewşa min weha ta navîna 1964 an dom kir. Piştî vê, ez çûm (Bexdadê) û min di rojnama (Rêgayê gel) de mîna kirêkarekî çapxanê ta meha dehan ji sala 1966 an kar kir, Paşê; ez çûm Sovyetistanê û li wir, min di amojgeha zanina civakî de xwend.

Piştî çendakê min waz li hizib anî (Dest ji hizb berda), daxûyana 11 Avdarê, sala 1970 î de hat yarîgeha rêzaniyê, min di rojnamên eşkere de wek rojnamevanekî xebat kir; di destpêkê de, min di rojnama (Hawkarî) de gotarên xwe weşandin, lê mixabin di sala 1976 an de, ez ji vê rojnamê, bi sedema helwesta min ya netewî hatim dûrxistin.

Di rojnama (El-îraq) de jî, min rojnamevanî di beşê Kurdî de kir, lê ez di wir de jî bi cih ne bûm û di sala 1979 an de ez dîsan hatim qewtandin.

Howeyê (Sedema) wê jî ew bû; ku min bi ya hukmetê ne dikir û min li ser gundên nûjenkirî ne dinivîsî.

Vê care; min pirtûkxane vekir, lê rêjîma faşist di sala 1985 an de ewa jî girt.

Piştî vê, min di kovara "Karwan" de kar kir, û li ber sedemên taybetî, min ew bi xwe berda. Ta niha jî ez di karê rojnamevaniyê de berdewamim, nemaze çz bi kurdî dinivîsînim û tevî ku, ez di cîhana rojnamevaniyê û rêzaniyê de jiyam û dijîm, berhemên

min kê m in,du pirtûkên min hene,1-Hozan,Kurdê navdar, 2-Mîle Mehmud Celî Zade Koyî. Lê pêwîst e ez bêjim jî, ev kêmaniya min jî,ji encama rewşa ramiyarî bû.

Ez ji sala 1970 î de endamê (Yekitiya Nivîskarên Kurd) im,ji sala 1960 î de ez endamê (Yekitiya rojnamevanê Îraqê) me,lê hêjayê gotinê ye jî ku min di rexberî rojnamevaniyê de,di hundir rêzên bizava neteweyetî û niştimanî de jî karê xwe kir diwe.(Kiriye).

Lê niha ez dinivîsînim û di çalakên wêjeyî û rewşenbîrî de, bi taybetî piştî serhilana Avdarê(1991)ê de, pişikdar im.

- Spîdar im mamostê hêja,bi rastî jiyana we, bireke ji rewşa Kurdistanê û çapemeniya kurdî ye,lê hûn çî dikanin li ser erkên rojnamevaniyê bi gelemperî bêjin?.

- Di rastiyê de,hawriyê min,kek Şêrko!Ez zor tişt ji zanîngeha jiyane, nemaze ji cîhana rojnamevaniya eşkere û nehênî hîn bûme;erkek welatperwerî ya weşanan û bi taybetî bo gelên bindest û şûnketî heye û eger çiqas rojnamevanî ji cemawer ve nîzîk be,ewqas ewa dilsoz dibe.

- Belê mamoste!Yanê;eger çiqas rojnamegerî aliyên jînê di warên komelayetî,aborî,ramiyarî,wêjeyî,bi

dademendî nîgar bike,ewqas rola wê bilind dibe û ewa kane gel ji armancên xwe ve nîzîk bike .

- Erê kek Şêrko!Ez jî di vê baweriyê de me,bîrwerên pêşrew dibêjin,rojnamevaniya rast,dengê gel e û ewa şûrek bi du aliya ye,aliyek serê dijmin jê dike,û aliyê din jî roniyêke,bi wê riya têkoşervanan geş dibe,ji ber vê rastiyê,em dibînin ku dijmin bo rojnameke baş,hilgirtiyên wê darve dixwe, herweha jî ez dixwazim bêjim ku rojnamevanî diyardiyêke civakî û şarastanî ye. ewa rûyê mêjûya gelan dixemilîne.

Berêzê gewre Meqdat Medhet Bedirxan û birayên xwe ve,cara yekemîn bû, şûrê xwe bi du aliyên rakirin û di 22.04.1898 an de tacek mezin danîn serê

dîroka Kurdistanê.

Lewre ev roj bi ya min be,raperîna çanda kurdî ya yekemîn e. Bi kurtebirî kek Şêrko!Rojnama "Kurdistan" ji rojnamegeriya me re,qulbeyeke pîroz e, ewa tangek bi du devan bû;devek li dijî dagîrkeran dengê xwe bilind kir,devek din jî,gelê me ji xew şiyar kir,lewra "Kurdistan" kilîtek zêrîn e,bi wê dergeyê dîroka me ya netewî vedibe .., ez hez dikim bi rêzdariyek gewre,serê xwe ji vê rojê re bitewînim.

- Ev erka me hemûyan e,mamoste Mumtaz!Ez dixwazim ku em li ser tiştêkî din rawestin,vaye raperîna Avdarê li Kurdistanê kete temenê xwe yê sisyan,bêguman,wek em zanin beşek mezin ji axa

Kurdistana Îraqê azad bûye,encumena (perlemana) kurdî şalyariyeta kurdî û ragyandina kurdî bi her sê layanên xwe ve (Bîhstin,dîtin û nivisîn) hene,ev rûdawa ji bo gelê me taqekirinek nûh e,hûn rolên van çawa dibînin?.

- Belê bira yê min!Ev taqekirinek nûh e,dijmin zor in û ewanan bi hemû hêzên xwe, ber xwe didin, ku hukumeta herêma Kurdistanê birûxînin,1ê gelê me bi vênêk polatî li hember dek û dolabên (pîlanên) dijmin radiweste.

Weşan,pêlweş û wêneguhêzên me îro rolên xwe çaktir di bin sîbera hukumeta kurdî ya dêmoqrat de dilîzin;belê, rojnamên Kurdistana Başur bi bawerî û

ramanên cuda,di keftelefta tevgera netewî de bi jîrbûn û jêhatî hevpar in û di hevçaxê me de em bûne çekên şaristanî û em pêkanîna armancên raperîna Avdarê diparêzin.

Pêwîst e ez tişteki din giring ronî bikim,ku rojnamegeriya me,ne di bin çavdêriyeke tund de ye,pir caran rojnamên Kurdistanê rexnên xwe li hukumeta kurdî dikin,rewşa aborî ya dijwar berçav dikin,çarelêkirinê jê re dixwazin,ev rastiyek diyar e. Lê tevî vê, bi ya min be,weşanên me, hîn ne gihane pileyeke bilind û wek têtê xwestin, ji ber ku hin caran partiyatî di rojnaman û dezgehên ragiyandinê de bi kar tê.Niha jî ez cudabûnek berferh di navbera

destpêka raperînê û êste de dibînim, yanê; rojnamegerî her pirtir nêzîkî daxwaziyên cemawer dibe, lê hîn wê baştir bûbûya; eger rojnamegerî yekcar ji çarçewa partiyetiyê derketana, lê bidaxawe (Mixabin) ta niha, rojnamek serbixwe li Kurdistanê nîn e, ji ber ku kaxez li layî (Cem) me zor giran û buha ye .

Iro li Kurdistanê du rojnamên kurdî rojane çap dibin, 'Kurdistana nû' (Y.N.K) û "Birayetî" (P.D.K) û Herweha bi dehan rojnamevanên me, di rûpelên nêzîkî (20) Kovar û rojnaman de bi serbestî dinivînin, bi ser de jî, bi dehan pêlweş û wêneguhêz bi zimanê kurdî û Erebi karên ragîhandinê dikin.

Di baweriyaya min de, tevî aloz û astengên dijwar weşanên me û dezgehên ragîhandinê li Kurdistana Başur rolên xwe ta radeyekê baş dilîzin.

- Erê mamoste Mumtaz!. Ez jî di vê baweriyê de me, ku xama me, wê perda tariyê ta dawiyê biçirîne û ewa bibe rêberek pêşeng di bizava netewa Kurd de. Lê mercên pêkanîna vê baweriyê jî hene, ew jî du baskên rojnamevaniyê ne; yanê ragîhandin bê zanîna çandêke bilind û azadiyê serberdayî di çarçewa sincî de, ewa ne ragîhandin e, ewa li pêş xebata netewî û komelayetî dîwarên bilind in, ma ne wisa ye mamoste Mumtaz !

Qiseyên (Gotinên) te durust in, kek Şêrko!., belam (Lê belê) xebat û aram pêwîst in.

- Li dawiyê,mamoste Mumtaz!...,ez we zor spas
dikim,ku we bi birek ji taqekirina jiyana
rojnamevaniya xwe,bi sîngek vekirî çend dilop av li
dara çapemeniya me kir û em bi hêvî ne,ku berhemên
we jî di weşanên me de hebin û carek din jî zor spas

.....

Avdar,1993.Hewlêr

X:Pirs:Hejmar.4.sal.1994.

**Hevpeyvînek bi hunermendê çalakvan
Aştî Mihdî Mihemed re.**

Hevpeyvîn:Elî Cefer

Wergerandin:Dr.Şêrko Bedirxan.

**((EZ XWE JI HUNERMENDÊN CÎHANÊ
KÊMTIR NABÎNIM))**

Aştî Mihdî

Berî ku em pirs û bersivên xwe pêşkeşî xwendevanan bikin,em zor giring û pêwîst dibînin kuhunermendê Kurdistanê bi çend rêzikan bi xwendevanên kovara Pirsê bidin nasîn.

-Aştî Mihdî Mihemed hunermendek gernas e,ji Kurdistana Îraqê ye û ta niha li wir li paytexta herêma Kurdistanê (Hewlêr) dijî.

-Di sala 1985 an de yekem pêşangeh li Kerkukê vekir.

-Di sala 1986 de dîplom ji peymangeha hunera ciwan li bajarê Sulêmaniyê wergirt.

-Di sala 1987 an de pêşangehek din li Kerkukê vekir.

Di sala 1989 an de **duhem** pêşangeh li Bexda vekir.

-Di sala 1990 î de sêhem pêşangeh li Hewlêrê vekir.

-Di sala 1993 an de çarem pêşangeh li Hewlêrê vekir.

-Ji sala 1986 an de ta niha di 12 pêşangehan li Bexda, Hewlêr, Sulêmaniyê û Kerkukê, bi hunermendên Kurdistanê re beşdar bûye.

-Aştî Mihdî Mihemed endamê nîqabeta hunermedên Îraqê ye.

-Ew endamê komela hunermedên teşkîlî li Îraqê ye û endamê Yekîtiya Nivîskarên Kurd e.

- Aştî Mihdî Mihemed niha di rojnama Birayetî di rûpela hunera teşkîlî de kar dike.

-Aştî pêşangehê xwe yê dawî di 15.6.1993 an de li Şamê bi navê hunermendekî Îraqî vekir.

**

Pirs: Em bi berhem û çalakên hunermendê Kurd pir kêfxwaş dibin û em bi navê gelê Kurd li Sûriyê we bi şehnazî pêşewazî dikin û li dawîya seredana te li bajarên Sûriyê û li bajarên Kurdan em lavayê ji te dikin ku hûn bersivên çend pirsên me ji bo kovara

(Pîrsê) bidin û herweha jî em pêşda ji vê çavkewtinê we spas dikin. Bersiv:Ez jî we spas dikim û ez amade me bo bersivan, fermo!

- Pîrs:Mamostê berêz!.. ji ber ku tu hunermendekî evîndar î. Kurdistan ji bo te çî ye?

Bersiv:Kurdistan di dilê min de dilberk zindî û pîroz e;ji ber ku ez ji destpêka şerê netewî da û ta rojên îroyîn bi hemû êş û janên wê re dijîm û ev evîndariya bûye beşek ji berhemên min.

-Pîrs:pêwîst e rola huner di çarçewa navçeyî û netewî de raneweste,divê ewa derbazî hundirê cîhanê be jî,vêca cihê hunera kurdî,ya teşkîlî li ku ye?Û çawa hunera me wê van herdu rolên giring bi pêkbîne?..

Bersiv:Kurdistan cihwarê şaristaneke kevn e,li ser axê wê dewleta Mîdya avabûye, li welatê me Şerefxan Bedlîsî jiyana xwe têper kirî ye û her wisa jî çîrokên (Mem û Zînê),(Şîrîn û Ferhad) û(Xec û Siyamed) li ser xaka Kurdistanê derbaz bûne.Lewra em bawer dikin ku temenê mêjoyê hunera teşkîlî li Kurdistanê dirêj e,lê pêşketina hunera kurdî ya teşkîlî bi awakî baştir ji sala1920 an de bi serpereştiya van mamostên berêzM.Şêx Norî, Felah Hesên û Ezîz Selîm destpêkiriye,Hunera me li Kurdistanê di demê niha de, li ser bingehe kelepûra hunera kurdî xwe berz dike, lewra jî hunera kurdî îro cîhekî xwe bilind û taybetî li cîhanê heye.

Pirs:Jîn bi xwe hevdijayetîyeke navbera rûdawên civakê ye,bê hevdijayetî jîn pêşda naçe,eva yasayeke surûştî ye,vêca ta kîjan redeyê huner xwe bi vê yasaya xweseerî ve dibestîne?

Bersiv:Dîroka bizava hevdijayetiyê ne ji îro de destpê dike,ez dikanim bêjim ew hîn ji seretaya jînê de heye,hîn gava ku mirov û ezman çêbûne;dijayetî di nav rûdawên jînê de peyda bûye,wek ez zanim di dema ku Xabîl Habîl kuşt,xweda li Xabîl xezibî û tengezar bû û bi vî rengî hevdijayetî di jînê de destpê kir.lê tevî wê jîna civakê her pêşda çû û hevdijayetî her tûjtir bû.Niha jî eger hin hunermend berhemên nirxbuha pêşkeşî civakê dikin;ewanan ji aliyên hin kevneperstan de têne êşandin û hêrişkirin,lê wek tête

gotin:Tevî dijwariyan û astengan, çerxa jînê pêşda dere, lewra pêwîst e hunermend xwe bi hêztir bibîne û xwe di ser hemû kêmkasî û alozan re derbazke.

Pirs: Berêz Aştî Mihdî Mihemed..!Cihê te di warên hunera netewî û cîhanî de li kûye?

Bersiv:Ez hunermendekî Kurd im û ji navçeyaGermiyan im,li Kurdistana Îraqê gewre bûm ,piştî dijminan gundê me rûxandin,ez koçî navçeya Kiwêstan bûm û ji aliyê huner de ez xwe ji hunermendên cîhanê kêmtir nabînim.

Pirs:Rexnevanek dibêje: «Huner du beş in;hunerek kefteleftê bi rewşê dike û bi wê re pêşda diçe û

hunerek rewşê derbaz dike,lewre ewa bi afrandinê nav dibe,lê win çawa hunerê dibînin?

Bersi: Baweriya min weha ye;nêrîn li rewşa heyî ji mirovperweriyê re nêrîneke zindî ye.Eger mirov li rewşê û li surûştê temaşe neke,yanê ew di xeyal û pêjnên xwe de dijî;çimkî bûyerên me bi rewşê re rexber in,hunera teşkîlî vê rêkê şanî me dike, ta ku mirov bi xwe xwe nas bike,wek nimûne:Ez dixwazim van navan bidim ber çavan;Goya Farsm şerê birakujî li Ispaniya bûye, nîgar dike,yan jî çawa Vankox di tabloya xwe de jiyana zeviyê û çandinê xwaşik xuya dike,lewra ez kanim bêjim rewş û surûşt ji huner û unermend re cihderên serekîn in.

Pirs:Kurdistana Îraqê beşek ji welatê El rafîdên e,cihê kevintirîn bajarvanîyê ye,çavkaniya giyanî û wireyî ji Rojava re ye,çi bandora vê rastiyê li ser çêkirina hunermend heye? Eyan rola vê yekê li avakirina giyana hunerî li nik te heye?

Bersiv:Wek te got:Kurdistan cihekî dêrînî ye;şikeftên Şanîder û Zerzî tê de henin û ta niha bermayên destlatan tê de diyar in, serdariya mirovên kevin wek Nîndertal di wir de berz in, gelê Kurd van saman û bermayîyan û bi taybetî berhemên gelêrî û kelepûrî ji xwe re mal dizane.Min ev heyîna di tabloyên xwe de baş diyar kiriye,lê ez ser vê tenê nasekinim, di sala 1989 an de min dergehê kelepûrî

(Bi 120sm -100 sm) ji kêvir çêkir û min ewa li Bexdadê li balyozxana Birêtaniya di pêşangehekê de nîşan kir. Pêwîst e ez eşkere jî bêjim:Îngilîzan ew derî ji min kirîn û birin mozexanê Birêtaniya,bi rastî min hemû şêweyên têknîkî di wê deriyê de pêkanî.

Pirs:Rewşa bizava hunera teşkîlî li Kurdistana Îraqê çawa ye?

Bersiv:Rewşa bizava hunerî li Kurdistana me niha pêşda dice, hunermendên Kurdistanê awayên nûh fêr dibin û ew li berxwe didin ku çaktirîn têknîk û mijar nîşan bidin.Îro şalyareta rewşenbîrî û ragîhandinê û navbenda hunera teşkîlî ji me re bûne alîgirên çak,lê tevî alîkariyên wan ji hunermendan re,bidaxawa hîn zor kêmaniyên me hene û zor gerekên me di warê hunerî de kêm in yan jî ewanan bi carekê bi dest me nakevin; wek nimûne:Kaxez, pênivîsa hunerî û H. W. D. Lê bê guman ev kêmaniyan jî ji astengên ramiyarî û aborî yên ku destlata Sedam li ser Kurdistanê ferzkirine,hatine.

Pirs:Te çi bawer dikir ku tu di nav Kurdên Sûriyê de bibînî û te çi di çarçewa netewî û ya hunerî de dît?

Bersiv:Bi rastî berî ez serdanê li Kurdên Sûriyê bikim;bernama min ew bû ku ez li Kurdistana Bakur û li Turkiyê (Amedê) û Istenbol û Anqerê pêşangehekê pêşkeş bikim,lê ji ber hin sedemên taybetî min riya

xwe gewirî û ez hatim cem we.Armanca min ya yekem ew e ku ez xizmetê gelê Kurd û çanda kurdî li her derê bikim û ya duhem ew e ku ez civaka kurdî û hunermendên Kurd û rewşenbîrên Kurdistanê xweş nas bikim. Min pir tişt li ser Kurdên Sûriyê nizanîbû,lê niha min gelek tiştên nûh nemze li bajarê Efrînê û li hawîrdora wê dîtin û min hin tiştên taybetî dîtin ku hesta netewî û giyana welatperwerî li nik we zor bilind in û ev yeka me ji serketinê ve pir nêzîk dike.Cudabûneke mezin di navbera Kurdistanê Îraqê û Sûriyê de heye,ji ber ku tu gund û bajar li cem we ne hatine kavilkirin,lewra em pêşketinek berbiçav di warên folklor û ayinên kurdî de li vir dibînin.

Pirs:Bi pîrbûna baweriyên felsefeyên cuda, cuda,erkên hunerî jî pir bûne: (Huner ji bo huner) û (Huner ji bo civakê û siyasetê),berêz Aştî! Tu çi kanî li ser van baweriyên ne wekhev bêjî?

Bersiv:Di baweriya min de ev ramanên felsefî piştî taqekirinek dirêj hatine meydane û her yek ji wan giraniyeka xwe taybetî û giştî heye.Feylesofan li gor baweriyên xwe huner ronak kirine ,lê (Huner ji bo hunerê) piştî şerê cihanê yê duhem cih xwe girt,her wisa jî (Dadayîzim) û (Suryalîzim) jî di mosîqê Cano û di hunera teşkîlî de li hemû welatên cihanê pêşda çûn.Bêguman ez hevalê (Huner ji bo civakê û huner ji bo rêzaniyê) me;ji ber ku tenê ev ramanan kanin xizmetê civakê bikin û eger her mirovek bi serbestî û

pêşketina civakê hêvî bibe,pêwîst e ew li ser van herdu rêçên felsefî biçe.

Pirs:Jin,evîn,welat,pêlên sêkolocî(Derûnî) di hundir mirov de, bandorên xwe li hunermendan jî hene, eyan çawa têgehên van peyvan li te diyar dibin ,seyda Aştî?

Bersiv:Bi rastî di hundirê (13) salan de, min pir tişt dîtin;şerê ramiyarî,hezkirina baranê reş ya hungirîn,van hemûyan di hundirê min de tiştên nûh peyda kirin,lê bandora evînê ji van hemûyan bêtir li min bûye;hunermend nikane bê evîn bijî,bi kurtî;heyînên berçav û surûşt ji hunermend re cihderên bingehîn in.

Kek Aştî!

Li şûn paşgotina min,ez hez dikim ku tu peyvekê ji gelê Kurd re li Sûriyê diyarî bikî.

Aştî:Ez çî peyvê ji we ra bikim diyarî;ew her hindik e,lê bi kurtî ez we bi navê xwe û hemû hunermendên Kurdistana Îraqê zor spas dikim,her wisa jî ez ji gelê Kurd re li Sûriyê spasdar im,ez nikanim pêşwaziya darên henarê, solava Meydankê ,çemê Efrînê,deşt û newalên Çiyayê Kurmênc jibîr bikim,ez hêvîdar im ku surûştta me ya xemlandî û gelê me li Sûriyê bi hev re li hespê azadiyê sîwar bin û bi çargavî ber ve royê bibezin,ev e peyva min birayê hêja.

Pirs: Çiriya Pêşî. Hejmar .3. sal.1993.

Şêrko Bedirxan: (Ebdilmecît Şêxo)

**

Rûniştînek xweş bi helbestvan Tosînê

Reşît re

« Zargotina Me Bihuştêk Derî Girtî ye »

Hevpeyvîn:Şêrwan Botanî(Rewan)

Dem lêhat,me serdanek li bajarê Rewanê,paytexta Ermînya kir (Hayistan).Bê gûman gava mirovek Kurd ji Kurdistanê,yan jî ji dervayî welêt serdanê li Rewanê dike,berî her tiştî,mirovên gernas,hozanên navdar,helbestvanên Kurd ji xweserê tên bîra wî,li gor demê xwe,li cem wan dibe mîvan,em jî îro mîvanê helbestvanê Kurd Tosînê Reşît in.

Kek Tosin!Em rojnamevanek ji Kurdistanê ne û me di riya helbestên we ra,yên di rûpelên kovar û rojnamên Kurd de belav dibin,nas dikin.Îro jî em xwe gelek bextewar dizanin ku we ji nêzîk de nas bikin û we bi gelê Kurd hîn pirtir bidin nasîn.

Pirs:Hûn dikarin kurtejiyana xwe ji me ra bêjin?

Di sala 1941 an de,li gundê Kurekendê ez ji dayik bûme,Lê niha gundê me bi navê şoreşvanekî Kurd tête naskirin.

Pirs: Kîye ew şoreşvanê Kurd?

Ew Fêrîkê Egît Polatbekov e,ji Kurdên Sovyetistanê ye,di şerê hundirî de,ya ku bi destên

dijmin hat çêkirin,ewî bi çalakî piştgiriya lşgerên sor kir û di wî şerî de ew şehîd bû.

Lê min xwendegaha navîn di sala 1959 an de kuta kir û di sala 1964 an de min li Rewanê dîplom di warên fîzîk û xîmîkê de istand;di pişt ra ez li pir gundan bûm mamoste,lê min xwendina xwe berdewam kir û di sala 1975 an da ez bûm Doktorê xîmîkê û ta niha ez wek lêkolînavanekî zanistî di zanîngehê de dixebitim.

Pirs: Birayê berêz! Dê û bavê te rewşenbîr in?

Bavê min Osman zanîbû bixwenda û dayika min jî Xezal kebanîya malê ye.

Pirs: lê em we wek helbestvan nas dikin, ne wek Doktorê Xîmîkê û lêkolînavanekî zanistî, hûn çawa dikarin ji me ra, vê rûdawê ronî bikin?

Ew rûdawa ji surûştê da heye, mirovên wisa li cîhanê pir in, ezê yekî ji wan hûnim bîra we; Anton Çêxof li seranserî cîhanê nivîskarekî zor bi navûdeng bû, lê ew bi xwe bijîşk bû, lê ji bîr mekin; di dîroka me da hatiye, ku Kurd ji xwe serê hunermend e, yan ew dengbêj e, yan helbestvan e, yan jî semavan e, yanê ev rûdawa bi surûşt û rewşa miletan ve hatiye girêdan.

Ez hîn zarok bûm, hewasa min li ser zargotina Kurdan bilind bû û bi taybetî li ser istiranên qehremaniyê, bandora zargotina me Kurdan li ser min zor heye; ewê dilê min germ kir û ez hîn çarde salî bûm, min helbestên Cegerxwîn li ezber kiribûn û min ewanan di nav hevalên xwe da dixwendin.

Pirs: Yanê bandora Cegerxwîn li ser we heye?

Belê, nemaze di warê niştimanperweriyê da, ez karim helbestekê ji we ra bixwînim, min ewa di sala 1975 an de, di pirtûka xwe (Kilamê rê) da weşandiye.

Netebitî me

Dikevime cî,

Kêlek, kêlek xwe,

Weldigerînim.

Dikevime nav

Çira, ew keça

Îro ew digeriya

Çira Vêtnamê

Didine ber bomba.

Çira azadiyê nadine Kurda?

Pirs: Kek Tosin dibêjin: Eger helbestvan li ser evînê nikaribe binivîse, ew ne helbestvan e, lê win çi dibêjin?

Vaye ji we ra kerîk ji evîna min.

(..... Ro ser lêvê çiya,

Mînanî dilê zara dikute

Û nizanim çira

Ji nav bêdengiya vê berbangê

Mikuhatina evîna te bi min tesele dibe...)

Pirs:Eger ez ne şaş bim,hûn li ser felsefa jînê jî dinivisînin,ne wisa ye?

Erê,we şaş ne kiriye,ji kerema xwe bibhîsin!

(...Wek roja minî îro

Wek ya duh bû,

Mîna wê bû,

Mîna ji jînê

Rok hidakir...)

Pirs:Berayê delal!Eger helbestvan çiqas mezin be,sudê ji wêjeya cîhanê dibîne,wek nimûne:A. Puşkîn, helbestvanê gelek bi navûdeng ketibû bin bandora Bayirênê Êngilîz (1788- 1842),lê we di nivîsandina xwe da fêde ji kê diye?

Belê ev yeka rastîyeke û yasayake xwezayî ye,ez di warê çêkirina dîdemana da ketime bin bandora helbestvanê Ermen P.Sêvoak û di warê li hev girtin û nîgarkirinê da, ez ketime bin bandora du helbestvanên mezin;Mayakovskî,(Rûs e) û Yîtim(Emêrîkî ye),lê dibistana min ya bingehîn zargotina Kurdan e,helbestvan Hejar gotiye:(Mem û Zîn buhuşteke derî girtî ye.) Lê ez dibêjim:Zargotina me buhuşteke derî girtî ye.

Pirs:Me berî vê got:Helbestvan dikeve bin bandora wêjeya cîhanê lê niha em karin bêjin pêwendiya pêşdaçûna wêjeya Kurdan bi pêşketina wêjeya cîhanê ra heye?Win Karin baweriya xwe ji me ra bidin diyarkirin?

Belê,pêwîst e pêwendiya hemû çand û wêjeya cîhanê bi hev ra hebin û em bixwazin yan ne xwazin ev pêwendiya ji dûr yan ji nêzîk,yekser,yan ne yekser heye;Karl Markis dibêje:Tu çande sade li cîhanê nîn e.Lê ta ku Kurd mistek av ji kaniya şaristana cîhanê vexwe,zor pêwîst e,Kurdên ronakbîr,çand,helbest, çîrokên gelên cîhanê wergerînin zimanê dayika xwe û ew wan bê rawestan bixwînin,ev pênasîna;wê gulên gulistana me bê gûman rind avde û ciwan bixemlîne.

Pirs:Win bi xwe bi vê erka pêwîst rabûne?

Belê,li gor kanîna xwe,min helbestên helbestvanê Fliestînî,Muhîn Besîso,AugistoTito ji Angola,K.Lorka ji Ispaniya,Mayakovskî ji Sovyetistanê ,P.Sîrak ji Hayistanê wergerandin zimanê kurdî,min pir ji wan di rojnama(Riya Teze) da weşandin û hin ji wan di pêlweşa Rewanê da hatin xwendin.

Pirs:Yanê win, ne tenê helbestvan in,hîn wergervan in jî,eyan win hîn çi dinivîsînin?

Ez hîn serpêhatiyan jî dinivîsînim,min pir ji wan di(Riya Teze) û pêlweşa kurdî de weşandine,her wisa jî, min li ser bingeha ((Xeçê û Siyamend) Şano nivîsiye û ewa di Şanegeha Kurd de li bajarê Tîblîsê,paytexta Guricistanê de hatiye nîşandin û lîstikandin.

Pirs:Lê win niha di çi warî da mijûl û xerik dibin?

Ez ji zû da ta niha xerîkî tora Kurd ya sedsalên navîn dibim, wek; E. Xanî, Feqiyê Teyran, M.Cezîrî.

Pirs:Pêwendiyên we bi kovar û rojnamên Kurdistanê û yên kurd li dervayî Kurdistanê ra hene?

Ez ji zû de rojnamên Kurdistanê û yên li dervayê Kurdistanê dixwînim û min di wan de gotar û helbestên xwe belav kirine,wek nimûne:(Roja Welat) li Kurdistana Turkiyê çap dibe,(Pale),(Roja Nû),(Kulîk) li Siwêdê,(Dengê Komkar)li Almaniya Rojava.

Pirs: Birayê berêz! Win çi Karin di dawiya vê hevpeyvîna sakar de ji gelê Kurd re bêjin?

Ez dixwazim pir bêjim, lê bi kurtî ev e: Dilê min bi zarên Kurdistanê yên ku di bin hîm û zinaran de dimînin ra ye, ez bi têkoşerên Kurdan yên ku li serên çiyar birçî û tîh dimînin re me. Ez bi pîr û kalan yên ku li ser goristanên şehîdan, hêstêran dibarînin re me ..Hêvî û lava min ev e ku Kurd li Kurdistanê bibin yekdeng, yekdest, ji ber ku dijminên me hov in, bê hevkarî û yekîti, azadî û serbestî zor e û ewa nayê meydanê.

Zor spas birayê me yê delal Tosînê Reşît, em jî hêviya serketinên hêca ji berhemên we re dikin .

**

X : Kovara Gelawêj, hejmar. 1. Nîsan, 1991.

X: Me ev hevpeyvîna di sala 1983 an de li Rewanê amede kiribû; lê me ewa cara yekê di Gelawêjê, hej. 1. Nîsan. 1991ê de weşandiye, em lêborînê ji nivîskarê gernas Tosînê Reşît dixwazin.

X: Şêrwan Botanî: (Ebdilmecît Şêxo)

Mamoste Profêsor Heciyê Cindî jî
Çav Damrandin*
(1908-1990)

Êluna 1990 î

Li vê dawiyê;Kurdên Sovyetistanê lawekî xwe yê giranbuha,dilsoz û hêja winda kir;ew lawekî bi navûdeng bû,bi dehên salan, ji dil û can û bi taybetî, bi pênûsa xwe ya tûj xizmeta milletê xwe û mirovatiyê kiribû û ewî roleke mezin di pêşvebirina çanda kurdî de lîstibû.

Bi boneya koçkirna zanyarê mezin,emê di vir de kurtejiyana hozan Heciyê Cindî bi bîra xwendevanên xwe hûnin.

Ew di 18.3. sala 1908 an de,li gundê Emençayirê li dorhêla Qarsê,li Kurdistana Turkiyê ji dayik bûye. Heciyê Cindî,di maleke cotkar û rênçber de mezin bûye,dêk û bavê wî pez û dewar xwedî dikirin.Di sala 1918 an de,leşkerê Turkiyê (16) gundên bi ser Qarsê ve zepkirin û hemî rûniştavnên wan gundan çi ji Kurdan, çi ji Ermeniyan qirkirin;di encamê de,Heciyê

Cindî weke gelek zaroyên Kurd û Ermenan sêwî dimîne.

Di wê demê de,pir sêwî bi malbatên Kurd û Ermeniyên re cîwarî Ermenîstana Sovyetistanê bûn.Zaroyên me yên sêwî di sala 1919 an, ta 1929 an de, di sêwîxana Ermenîstanê de mezin bûn;di wir de, Hecî fêrî zimanê ermenî dibe, ... ,Ji wê demê de,ta raja mirina wî,ew li Rewanê (Yêrivanê) dima û ewî li wir jiyana xwe ya dewlemend û sudar derbaz kir. Belê, jîna Hecî Cindî sudar û dewlemend bû, ji ber ku,ewî bi pêûsa xwe ya jêhatî,kelepûra gelê me dewlemend dikir...,ewî di ser (60) salî,ji temenê xwe,di warê çanda Kurd de terxand. Heciyê Cindî di xortaniya xwe de dest bi karê rojnamevaniyê kir,bi dehan salan di rêdeksiyona (Riya Teze) de xebitiye û herwisa jî,ewî gelek salan serweriya beşê (Yekîtiya Nivîskarên Kurd li Sovyet) kiriye.Heciyê Cindî çalakiyên zanistî di warê pîşesaziya xwe (Wêje, Ziman, Folklor) de, berdewan dikir.Hozan Hecî ji sala 1932 an de dest bi amedekirina pirtûkên xwendegihan ji bo şagirtên Kurdan Kiriye.Wek nimûne: 1- Ala sor. 2- Jiyana nû.3- Cîhana nû (1932) an de. 4- Alfeba û bingehên xwendinê (1937) û zargotin.

Heciyê Cindî xwe pir salan mijûlî folklor û zargotina Kurdan kiriye,ewî nirx û qîmeta folklorê gelek zanîbû, ji ber wê, ewî bi pêûsa xwe ya jîr gelek pirtûk nivisîne û dane weşandinê wek 1-Folklor

kurmancî di 1936 an de .2- Şaxên êposa Kuroxlî di sala 1953 an de. 3-Mem û Zîn di sala 1956 an de. 4-Çar cildên çîrokên Kurdan 1961 ê de.5- Kilamên cimeta(Civata) Kurdan yê evîntiyê di sala 1979 an de .6-Beravoka mesele û metelokên cimeta Kurda .7-Ferhenga kurdî-ermenî.

Di vir de ez dixwazim hevdiatina xwe jî bi nemir Heciyê Cindî re bi bîr hûnim;gava ku ez hîn li Mosko û lînîngradê di salên 1978-1988 de xwendekr bûm, min wek xwendekarekî di sala 1982 an de praktîkuma rojnamevaniyê bi qaserî mehekê di (Riya Teze)de qedeand;di wê demê de, min pêwendî bi nemir Heciyê Cindî re çêkir;ewî ez vexwandî mala xwe jî kirim,me bi xwerin û vexwerin û bi peyvên ser çanda kurdî kurtedemek xweş derbaz kir,hestên wê yê netewî, evîndariya wî ji çand û wêja kurdî re hiş û hestên min pirtir vejandin.

Mirov û hozanên gernas wek H.Cindî yê ku çanda gelê xwe pêşda didin,yê bi pêûsên xwe dara kelepûra gelê xwe avdidin,qet namrin,ewnan di dilên welatperweran de herdem zindîn e û li pêşiya çavên rewşenbîran ronahiyên geş in.

Heleb.Êlun.1990

**

X:Dr.Rêzan Botî:(Ebdilmecît Şêxo).

X:Di roja 1.5.1990 î li Yêrîvanê piştî nexweşiyêke giran Heciyê Cindî koç kir.

X: Gelawêj: Hejmar 1, Nîsan, 1991.

Ji Ramanên Osman Sebrî

Xûşk û birayên xweşewîst! Şeva we hemûyan baş be!

Li sereta, ez hevalên dilsoz, yên ku ev bîranîna nirxbuha diterxînin, zor spas dikim û herweha rêzdariya xwe jî, ji hemû beşdarên rûmetdar re, bi kelgermî didim xûyakirin û silavên bêhnsickî ji zeytûn û axa (Çiyayê Kurmênc) dighînim we.

Belê Apo! Belê têkoşerê me Osman Sebrî! Em îsev li nik we, di mala we de dîsan mîvanên we ne û em bi vê serdana taybetî xwe gelek serbilind dibînin.

Vaye, ez ji gulistana evîn û gelparêziya mîvanên we (93) çepkegul di guldana giyana pakrewanên dîlbera we de, bi boneya roja dayikbûna we, ji hestiyên we bêhnxwaş û nemir re pêşkêş dikim.

Erê Apê me!

Nizanim! Çawa emê îsev kanibin di kurtedemekê de arwêna xwe li ser wane û fêrbûnên we yên ne yeksane û cur bi cur li cem we bidin, çimkî jiyana we samaneke zor dewlemend bû. Ew Kurdê ku wateya jiyana we nasneke, bila ne bêje ez welatparêzekî ronakbîr im û

ewê ku ji waneyên têkoşînên we fêrnebin û bi wan tovên kurdparêziya xwe av nedin, bila nebêjin, em niştimanperwer, pêdar û nebez in, û ewên ku xwînên xwe bi alafa ramanên we germ nekin, dîsan, bila ne bêjin em şoresger in û tikaye, ewên ku baweriyên we ramiyarî nizanin, bila nebêjin em rêzanzan û dûrbîn in.

Erê beşdarên berêz!

Eger jiyana Osman Sebrî ne mozexana ramanên têkel û sudar bûya, ma navdarekî wek Prof. Qanatê Kurdo kanîbû bigota: "Li paş Cegerxwîn, şêrê serê çiyayê Kurdistanê, yê duhem, Osman Sebrî ye..."»

Erê Apo! Bila neyarên gelê Kurd û xêrnexwazên te, ji van pesnên me çavteng û bêzar bin; çimkî awêna jiyana we, pir eşkere û bi şehnazî tîrêjên xwe davêje ser gelî û newalên welatê me yê dagîrkirî.

Şagirtên we baş zanin, ku we li ser parastin û vejîna zimanê me gotiye: (Bijîn kesên ku ji bo zimên dikin xebatê.

Ew in berê gel diguhêzin reya felatê .)

Erê Apo!. Em zanin jî, ku hûn ji peyva(Çep) jî bi awakî, hişmendî têdighîştin û we xwe ji nexwaşiyên çeprewî yekcarî rizgarkiribû; ango we digote gelê xwe: (Ez çep im, yanê ez li rex gelê xwe me,) Lewre jî, we ji Kurdên komunîst re digot: (Bibin Komunîst, lê ne komunîstên Kurd, Kurdên Komunîst..)

Ji ber vê jî,ez bê dudilî kanim bêjim:Apo di nêrînên xwe ramanî û rêzanî de pir kûr û asodûrbîn bû.

Ewî di xebata xwe,ya rojane û di berhemên xwe de li ser şopa felsefêke ramanî nemaze diçû û ew tu carî ne dibû kole û peyrewê bîrdozên biyaniyan û herweha jî,ewî baweriya xwe bi(Netewên Yekbûyî) jî ne dihanî,Iewre ewî nivisiye:(Ma kîye ew (Civata Miletan?.), ew in, şandiyên çend dewletên kolîdar.)

Eger gelek rêberên me, ta niha baweriyên xwe bi dewletên cîhanî tînin,û çareserkirina gelê me bi wan ve girê didin,lê Apo pir ji zû de,vê tun ramana kevneşopî, kilasîkî napejrîne û riya rizgariya gelê me, tenê di yekbûn û dilêriya me de dibîne.

Lewre ew di guhên me de dike qêrîn û dibêje:

(Hûn dixwazin ku barê xwe bavên,derên ji meydan Wekî nemirdan doza gelê Kurd bispêrin cihan!

Cîhan çi karî ji bo me bikî,ku em ne mêr bin!"

Ax!Apê me!. |Çiqas me dixwast ku em îşev we bes dilşad bikin û ala rengîn ji we re li bakin,Iê sed carî mixabin,mizgîna me ji we ra,ne cihê serbilindiyê ye,xwaş û zindî ji me guhdar nakin,derd û zamanên(Birînên) me kûr dikin,lewre em neçar in bangînên xwe li pakrewanên wek we bikin û pir bi ês van gotinên we bi bîra nezan û xweperestan bînin û em bi hev re di ruyên wan de hawar bikin:

(Lê, ji bona hev gelek jêhatî wek baz û piling.

Bo hilweşandin hemî şareza wek tevr û kuling.)

Têkoşer Apo dizanî, ku sedema her nexwaşiyeye civakî û netewî nezanî ye, ji ber vê, nezanî li nik wî bi "Jan" hatiye nasîn, ew dibêje:

(Tu jana giran î
Navê te nezan î,
Yarên te neyar in
Bo min wekî mar in)

Bi rastî;eger em çiqas li dermafê Apê xwe îşev bêjin,herdem hindik e,Iê ez dixwazim peyva xwe bi gotinên Hemreşê Reşo li ser Apo kuta bikim.

(Ne bê diravî,ne bê malî,ne ketina zîndanan, ne biryarên dardekirinê, ne şandina girava Medxeşqerê,ne karbidestên Turk, Ereb, Ingilîz û Firansiyan kanîbûn vîna wî ya pola,baweriya wî ya xwenas bişkînin,ev e Apo, mêrxas e,şoreşger e,çepê gelê xwe ye , ma gelo çima emê jê hez nekin ..?)

Spas ji bo guhdariya we

X:Ev gotara di sêminara damezrandina (Xelata Osman Sebrî), di mala Apo Osman Sebrî de li Şamê ji aliyê min de hatiye xwendin.

X:Pirs:Hejmar.13.Sal.1998.

Ji Ferhenga Kurddaxê Kalê Satiya .1920-1977

Dar û ber,kanî, çem, gir, newal, çûkên qeşeng,darên zeytûnê, stêrkên xwînşîrîn, awaza Meydankê,buharên birîndar,keskesoreke xemlandî bi rengê ala xwe ava kir. Efrîna xemxwar, bûkaKurddaxê eva kembera keskesorî li bejna xwe zirav aniye û serê dîlanê li ber awaza hesta xwe,li ber ahenga bilbilên Sersingê,li ber stiranên çûkên Serê kaniyê,li ber bilûra şivanên xemgîn bi sermestî dikşîne.

Vêca gelo!Bûka me dibe dilbera kê û ne kê?!

Eyan dilên xortan tenê bi agirê cegerê xwe vexist, lê yênkalemêrên ma jî vê re ?

Kalemêrê me,kalê Satiya wek ciwanekî dibe xemxwar,dibe evîndar,kovan û axînan li hemberdîdema dilbera xwe bedew dikşîne,dilê wî wek hevalên xwe mirovperwer,niştimanparêz Cegerxwîn, Goran, Hejar, Hêmin dibe kizot û pêt û li ber alafê wê nê jî belengazan re dibrêje,bi stêrênçavên xwe kincên sêwiyan dişo,bi peyv û axiftinên nazik bawêşînên nermik ava dike û di derî û pencerên bêzara re derbaz dike,gul û sîsinê perîşanan pê vedijîne.

Kalemêrê me Mihemed Elî Ebdo ye, di sala 1920 an de li Kurdaxê gundê Satiya ji dayika xwe bû ye. Mihemedê ciwan ne xwende bû, rênçberêkî jî rû jêhatî bû, di dibistan û xwendegeha jînê de hînbibû.

Di destpêka temenê xwe de, bi Mirûdan re didaû distand û ew dibe xwediye baweriyêke olperest, lê vê yekê li nik wî pir dirêj nekir, rewşa civakê ya rasteqînîçavên wî ta dawiyê vekirin, hesta navnetewiyê û welatparêziyê di xwîna wî de di serbinî hev re pêl didan, ewî pêkanîna armacên xwe di reya partî kumunîst re dît, lewre kalê me dibe endamê vê partiyê û ewî di nav rêzên wê de bi xebateke gelek çalak qedand. Ew bê westandin li dijî çewsandina mirov ji mirov re, li dijî setemkariyê netewa serdest li netewa bindest bi tundî rawestiya û têkoşîna xwe bi dilsotî ajot. Ewî di salên 1961 - 1962 an, di zîndana kevneperstan de xew kir, piştî ew azad bû, şopa têkoşînê berneda û bi pîdarî di reya xwe de çû, lê seyda Mihemed Elî Ebdo bi biryara partî ji karên rêxistinî hat sarkirin, di pişt re ewî bi vîna xwe dev ji partiya xwe berda .

Gava ji pîreka wî hat pîrskirin , ma gelo, tewanê wî çî bû? Çima partî ew sar kir? Bersiva pîreka wî ev bû: Bavê zarên min berketiyê welêt û gelê xwe bû; ew ne tenê peyakî navnetewî bû, lê hîn wek mirovekî gelparêz jî dihatnaskirin, ewî dixwast bi zimanê dayikê

binivîsan da,ew ji ber mafê mirov de bibû kesek dîlawer,ev bû gunehê kalê min .

Mihemed Elî Ebdo di baweriya me de pir sûdên nirxbuha ji kaniya jînê wergirtine û ew dibe mamostekî şehreza, şîretên hişmendî li neweyên duhatî dike.Em kanin bi hev re hin nimûnan ji

defterên wî, yên ta niha ne çapkirî bixwînin.

(Gunehê pêz li stuyê şivên e , gunehê millet li stuyê pêşengên millet e.Eger çawa mirov ji bo karê dixebite,ziyan û zîrar jî li kêleka karê ye û gelî birano, kar jî di vê rêkê de heye û zîrar jî tê de heye, kar di rêka zanîne da ye û zîrar jî di rêka nezaniyê da ye).

Seyda Mihemed Elî Ebdo li ser pir mijarên civakî ,rêzanî sekiniye,niha çar defterên biçûk û yekek mezin ji berhemên wî di destên me de hene; ew tê de li ser çîrokên milletê Kurd ;mîna çîroka (Axîna welêt) , (Zêneba Osmên),(Êma Hemo) û H. W. D bi zelalî dinivîsîne.

M. Elî wek pisîkolocyekî û derûnas dikeve cîhana hundirê mirov,ew ne tenê tê de qenciyan dibîne,lê ew hin aliyên nêgatîv jî dibîne û wan berçav dike û ew dibêje:

(Mirovê ji xwe hez dike û xwe ecibandî,serjinikî,

û bi tena xwe rûdine, nefis mezin,xwe bi pêçiyani di bin xwedê re dibîne,mera bi dirêjahiya melyonek Kîlo Mitir ji vî dûr keve).

Herweha jî mamostê pêşverû bi awakî felsefî li rex jinan radiweste û rexnan li mêrên paşketî digre û ew dîsan dibje: (Bila mêr herin xwe ji komela jinan pirs kin; heger kî çî ye û kî ne çî ye ?

Bi ser van waneyan de jî ,seyda gelek helbestên rêzanî nivisîne, em di vir de birek biçûk pêşkeş dikin:

(Lênînê mezin, Lênînê mezin!

Miletên biçûk ber te dibezin.

Hewna zanin hew çî dixwazin)

û di helbesteke dîtir de jî dibêje:

(Kanî tarîx û Şêxê Xanî?!

Ji wê komê mabûn kurên Berzanî

Ji Îraqê de fikir bi cihanî

Berzanî heq bir bi navê welatanî

Bila xwaş bin birên sadqanî .)

Bi rastî em çigas li ser Seyda M.Elî û berhemên wî di vir de binivîsînin, her tim kêr û kurt e, mebesta me ji vê gotara biçûk pênasînek bi kalemêrê me ra bû, em hêvî dikin di rojên pêşende de,lêkolînên hêja û fireh li ser nivîsarên M. Elî Ebdo bibin û koşeyek tarî ji ezmanê çanda gelê me bête ronahîkirin.

X:Rêber Robarî:(Ebdilmecît Şêxo)
X:Pirs:Çirya Pêşî,hejmar,3,sa,1993.

Pêşkêşî

Nivîskar û rexnegir Heyder Omer pirtûkek(lêkolînek) rexneyî li ser destana MEM Û ZÎNÊ(Raman û Huner) nivisîbû,ewî ji min xwest ku ez PÊŞKÊŞÎ ji bo wê pirtûkê binivisînim,ji ber giringiya wê,me ew gotara di vir de jî weşand .

XXXXXXXXXX

Jiyana her miletekî pir baş di awêna folklore wî de tête nasîn;û hemû wêjevanên cîhanê û bi tabetî ya kevneşopî(Kilasîkî) li ser koka wêjeya devkî şiqin û zîl dane û ta niha ava tamarên wê gelek rind gulên tore bi gelemperî û helbestê nemaze av dide û rûçkên wan şeng û geştir dike.

Wêjevanên cîhanê vê diyardeya toreyî û zanistî bê dudilî diçespînin;nasdartirîn nivîskar M.Gorkî di sebareta vê mijarê de û giringiya wê di pêşketina wêje de gotiye:Gel bi xwe yekemîn filosof û helbestvanê daner nayabdar e û gel bi xwe helbest û destan di çanda cîhanê de afrandine.Lewra jî Çêrneçêvskî

nivisiye:(Civandina folklorê bi awakî rêkûpêk û serkewtî qehremantî bi xwe ye.)

Ta ku em pir dûr nerin,zorbeyî nivîskarên me jî,eger ne hemû bin jî,vê rastiya zanistî pir ji zû de û hîn berî van herdu torevanê cîhanî yên navdar,zanîbûn û wan kelpûr û folklorê gelê Kurd ji berhemên xwe re kiribûn makdara bingehîn.Hema sertacê helbestvanên Kurd Ehmedê Xanî mînakek zor berçav û pilebilind e.Ew bi hunermendiyê bilind kanîbû destana folklorî MEMÊ ALAN bikira destana wêjeyî MEM Û ZÎN .

Akadêmîyê ermenî Yûsif Orbêlî li ser danerê MEM Û ZÎNÊ gotiye:(Kardaya E. Xanî gelek dijwar bû,çimkî kurê miletekî ye,ku hîn dewleta xwe tune ye,ji ber wê jî ew ji aliyê dîrokî de hatiye jibîrkin,tevî vê jî ewî pir daye çanda Rojhilatê.)

Rexnegir û nivîskarên ku berhemên xwe li ser E.Xanî weşandine pir hindikin,mînakên berbiçav ev in:Prof.Dr.Î.M.Resul,ReşîfFindî,Ferha Şaklî,Mihemed Enwer Elî û Kurdnasa navdar M.b.Rodîno û herweha hin gotarên din yên nivîskarên têkel di weşanên me de cihên xwe girtine.

Heyder Omer yekek ji rexnevanên Kurd e,ku bi berhema xwe ya rexneyî (Ehmedê Xanî di destana helbestî Mem û Zîn de)bi zimanê erebî di sala 1991ê

de çap kiriye,wêje û lêkolînên rexneyî li ser toreya kurdî kilasîkî dewlemend kiriye.

Lê vê carê Heyder Omer dixwaze wê lêkolîna xwe bi zimanê Xanî bide cape, piştî ku ew kurtkirina herdu destanên folklorî Memê Alan û tora Mem û Zînê jê dike der,ji ber ku ev çapa ji bo xwenerê Kurd e,ji ber ku ew jî herdu destanan baş nas dike û divê baweriyê de ye ku çî sud di kurtkirina wan de nîn e.

Daner lêkolîna xwe bi sê beşan tîne ser hev;di beşê yekem de jiyana E.Xanî dipelîne û berhemên wê berçav dike û di herdu beşên din de derbaz ramana E. Xanî ya netewî û civakî û rêzanî dibe û dibe hevalbendê wêjevanên sudar,yên ku naverokên berhemên xwe kêrhatî di fîstanên qeşeng û lihevhatî de pêşkêşî civakên xwe dikin û ew dide xuyakirin ku E. Xanî hûnera nekêrhatî ne dipejirand ,ta ku mirov dikare bibêje gelek nivîsevan û ramanbîrên piştî wî hatine jiyane, bi wî re erê kirine,wek Pilîxanov jî dibêje:(Mirov ne ji bo roja Şemiyê ye, roja Şemiyê ji bo mirov e, yanê civak ne ji bo huner e,lê huner ji bo civakê ye).

H.Omer çavên xwe bi bêhneke berferêh li gulistana E.Xanî digerrîne, û bi nêrînên xwe yê hunermend gul û sûsinên Mem û Zînê dpelîne û tete xuyakirin ew jî wek hin rexnevanên din di wê nêrînê de ye ku E.Xanî ji gefgurên derebegên Kurdan,yan ji hovitiyên

dagîrkerên Kurdistanê ne ditirsî,qîrînên xwe li dijî wan bilind dikir û ji birîn û êşên gelê xwe dûr neçûye,her tim heval û dengê yekitiya Kurd bûye û ji bo rizgarkirina welatê xwe xebitiye, ji ber vê jî H.Omer vê bîrdoza netewhest baş dinexîne,lê ew dizane ku wêje ne tenê naverok e, belê ewa teknîk û durv e jî,ta ku berhem bê vê durvê hunerî, nikare navê tore bistîne.

Lê beriya ku ew derbaz hundir vê durvê bibe,û huneriya Mem û Zînê şirov bike,rê li pêş vê mijarê dûz dike û helbesta çîrokî û destane şirove dike,mebesta wî ya serekîn ew e ku ew ji xwendevanên xwe re biçespîne,ma gelo berhema Mem û Zînê destan e yan na !

Piştî vê gave,ew derbas hundir avahiya MEM Û ZÎNÊ a E.Ehmedê Xanî dibe,erê hin kesayetiyên din wek Prof.Dr.Î.M.Resul li ser şêweyê hunera destanê nivisiye,lê bi ya me be;rexnegirê me di vebjartina vê mijarê de ne poşmam e, ji ku ew bi lêkolîna xwe hin valahiyên ku li nik yên din hene dadigre.Rexnegir di vir de bi awakî akadêmî,hêmanên hunerî bi nav dike, giringî û buhayê van xalanan:Cîgeh,dem,bûyer û kesên destanê hûrik,hûrik li ber çavên xwendevanên xwe radixe.

Di nêrîna me de H.omer kanîbû rind ev hêmanên jorîn di MEM Û ZÎNÊ de bidîna û ew hemû baş bi

hev ve girêdayî û lihevhatî, li hev sîwar bikirina, û baweriyên xwe bi nêrîneke zanistî û li gor pîvanên hunera destanî bidana.

Dîsan H.Omer di vir de bi hûrgilî li ser tevna zimaewanî ji radiweste û bi awayekî mamostayetî û zanistî wê tevnê li ser çend hêmanên saxî, xeberdan, salixdan, hevpeyvîn û ziman parve dike.

Lê pêwîst e em bêjin; rexnegirê me ne her tim serê xwe ji hunera Xanî re hejandiye, û herdem jê re erê nekiriye. Ew nêrîna xwe li ser huneriya şêweyê xeberdanê li nik Xanî diyar dike û cihên qels ku tê de hene bi ser cilê dixê, lê rola hevpeyvînê bi gelemperî û monologî nemaze di tevna destanê de rind dinexîne û dibêje: (Ev cure-têknîka hunerî bi nivîsevanê Firansa Êdwar Dî Jordan (1861-1949) tête naskirin; çimkî tête gotin ewî mirovî ev têknîk di çîroka (Darên daristana qutbûyî) de ya ku di sala 1888 ê de li parîsê derçûye, pêkanîbû û dabû nasîn ku monolog axivtina kesekî naskirî ye, arman jê ew e , ku bê alîkariya nivîsevan , me têxe hundirê wî kesî..., tiştê balkêş ew e, ku berî monolog wek alaveke hunerî bi navûdeng bibe, berî vê yekê bi nêzîkî du sed sal Xanî karîbû ev alava naskira ..., û Feqiyê Teyran berî wî bikar anîbû. Belê; em dikarin bibêjin ev xalek nerxê wî yê hunerî dighîne asteyekî bilind).

Lê di sebareta zimanê Xanî de, rexnegir H. Omer zimanê wî zindî dibîne û bikaranîna peyvên biyanî li nik Xanî kêmasî û şermeke hunerî nabîne, çimkî ewî mercên dîrokî di nirxandina xwe de ji bîrnekirine û bandûra wan mercan di berhemên Rojhilatê de rind naskiriye.

Herweha rexnegir, pêzanîna Xanî bi pir zarav û zaravokên kurdî dide nasîn û vê diyardeyê bi pileyeke bilind dinexîne, ji ber ku ew jî zane ku pîrbûna zaravan nabe sedemek bingehîn ji bo windabûn û bincilkirina zimanekî û pişaftina neteweyekê, lewra û bi peyveke rewa ew jî dixwaze li gel heval û hogirên xwe nivîskar bêje: E. Xanî bi vê berhema xwe ya tijî rûdawên erênî ji zû de bûye pêşrewê neteweyî.

Di encama vê lêkolînê de û piştî ku rexnegirê me gelek nimûneyên jîndar ji toreya cîhanê dide ber çavên me û mercên avahiya destanê baş ronak dike û li gor wan mercan huneriya MEM Ê ZÎNÊ diyar dike, tete xûyakirin ku ew jî bê dudilî navê destanê li vê berhema gernas û rûmetdar dike .

Ji vê pêve, pêwîst e em bêjin: Bi rastî rexnegir, di vê lêkolînê de cevak baş daye xwe û bîrdoza rexnekirina tore ji xwe re kiriye palpişteke û çavkaniyek hêzdar, lewra jî em dibînin ev afrandina dikare ji lêgervanên wêje re bibe makdareke sudar û kêrhatî.

Li dawiyê em mamosteH.Omer bi derçûna vê
lêkolînê pîroz dîkin û em ji bo rêdana nivîsandina vê
pêşkêşiyê wî spas dîkin.

Heleb.1996

Pêşkêşî

Ji Pirtûka

(Raperîna Çanda Kurdî Di Kovara Hawarê de)re

Kovara Hawarê bi (57) hejmarên xwe ve çavkaniyeke zor dewlemend û pêbawerkirî ye; rûpelên wê bi gelek mijarên neyeksane û xamên zêrîn wek C. Bedirxan, Cegerxwîn, Osman Sebrî, Qedrî Can, Hesên Şiyar û pirên din hatine xemlandin.

Hawar di dema xwe de (1932-1943) roleke pir payebilind di pêşvebirina çand, wêje û zimanê kurdî de lîstiyê û ewa ta roja îro jî cihekî giring û nirxbuha di nav çapemeniya kurdî de distîne, ewa ji lêgervan û rojnamevanên Kurd re pir serencêş e.

Lewra jî; di sebareta Hawarê de hin pisporên rojnamegeriyê û wêja kurdî (Hawar) û xwediyê wê Mîr Celadet Bedirxan di berhemên xwe de bi navkirine, lê mixabin, ewan gelek bi gavên lezokî di ber (Hawarê) re desrbaz bûne, ji ber vê jî Dr. Husên Hebeş hîn di sala 1982 an de lêkolînek berferh bi 151

rûpelan bi zimanê rusî bi serpereştiya Prof.Qanatê Kurdo amede kiribû û bi serkewtineke bala,pileya Doktoriyê li ser wê ji zanîngeha Mosko wergirt,em kanin bê hempa biçespînin ku danerê vê pirtûk ne tenê pirtûkxana çanda kurdî dewlemend kir,lê ewî hîn bi ser da jî pirtûkxana Sovyetistana berê dewlemendtir kir.

Lê di bawerîya me de,vê pirtûka giranbuha bi zimanê rusî tîbûna danerê wê Dr.Husên Hebeş ya netewî ne şikand û hestên wî yên niştimanperwerî pir geşdar û pertew nebûn,lewra jî lêkolînvand Dr. H.Hebeş dîsan bi hostayetî melavaniyeke pisporî di çema çanda Hawarê de dike,hemû kosp û kelemên li pêş xwe bi tiwanên jêhatî li şûn xwe dihêle û bi hilmeke hîn berferewane û kûrtir berhema xwe ya bi zimanê rusî nûjentir dike û vê carê wê bi zimanê Mem û Zînê di sala 1996 an de li Bonê (Almaniya) raberî gelê xwe yê tî û birçiyê çanda xwe dike.

Lê lêkolînvand H.Hebeş zanîbû ku ev berhema zanistî ne gihaye destên rewşenbîrên Kurd li Sûriyê,lewra ewî pêşniyar kir ku ev pirtûka (Raperîna çanda kurdî di kovara Hawarê de) careke din ji bo ronakbîrên Kurd li Sûriyê were çapkirin,dilsozên çanda kurdî bi sîngên berferh,mirazê danerê vê pirtûkê bi cih anîn û bi wê rewşenbîrên Kurd dilşad kirin.

Eger em bi çavên hayber(Obyektiv) afrandina lêkolîvanê pîspor û jêhatî temaşe bikin,em pîr rewa û dadmend dibînin,ku em bi van çend hevokên kurt wê binerxînin .

Di rastiye de ev pirtûka lêkolîneke zanistî zor payebilind e;di baweriya me de Dr.H. Hebeş di weşanên kurdî de,yekemîn lêkolîvan e,yanê ew yekemîn mirov e li ser çapemeniya kurdî bi giştî û li ser (Hawarê) bi taybetî pileya Doktoriyê wergirtiye;ewî bi hemû alavên zanistî têdayên (Hawarê) gotar ,çîrok ,helbest ,folklor,zimanê Hawarê bi zimanekî kurdî hêsan û têgihiştî û bi şêwazeke ciwan hemû cureyên çandî şirove dike.

Ev pirtûka dikane di pêşerojê de bibe cihderk sudar ji mamoste û xwendekarên kolêja rojnamegeriya kurdî re .

Li dawiyê;em hevalê xwe Dr. H.Hebeş zor spas dikin ku rêdana nivîsandina vê kurtepêşkêşe daye me,û em serkewtinên hêca ji berhemên wî yên duhatî re hêvî dikin.

Efrîn.10.07.1999

Pêşkêşî

Ji Gurzek Helbestên Sazmendê Nasdar Perîşan re

Wêje bi hemû şaxên xwe ve (Raman,çîrok,helbest,şano,zargotina kurdî) roleke payebilind di pêşketina civaka mirovperweriyê de dilîze,ewa di civakê de awêneke rastgo ye,lê ewa bi şêweyeke hûnerî û bê perwa rastiyên gelê xwe û jiyânê bi gelemperî derdibire,bi kurtî;eger wêje li ser axa xwe zîl nede,ewa zû dimre.

Niha gurzek helbest ji hûnan û tevna sazmendê nasdar Perîşan li ber destên min e;helbestvan bi peyvên hestnazik û bi awayeke rewanbêjî pir aliyên jiyana gelê xwe di dilan de nîgar dike .

Erê, helbestvan çend zerik ji ava kaniyên ristên kevneşopî vexweriye û hin helbestên xwe bi derd û nalînên Meleyê Cezîrî û Ehmedê Xanî aşle kirine. Perîşan bi peyvên sivik wateyên têrhêvî û pêşerojêke geşbînî ji xwendevanên xwe re dirêse, ew mîna mêşhingivî seyranê li baxên henarên Basotê, gulistanên Çiyayê Kurmênc, deştên Kobaniyê û Qamuşlokê dike û mîna çûkeke qeşeng li ser dara merxê li Efrîne ji dilberên Kurdistan re distirê.

Efrîn 13.12.2014

Silavnama Pîrozbahiyê Û Sedsaliya Cejna We Pîroz be!

Ev sed sal in gelê Kurd li hemî beşên Kurdistanê û li dervayî welêt ala peyva xwe rakiriye û di riya weşanan de têkoşîna xwe berdewam dike.

Di 22. Nîsana 1898 an de, Miqdat Medeht Bedirxan ev riya dijwar û pîroz ji law û neviyên xwe re ajot û hîmek gewre ji çiyayên Kurdistana xemgîn di bingeha çapemeniya kurdî de, bi pênûsa xwe ya pêdar danî.

Erê hevalê rojnamevan û nivîskar!

Peyva kurdî ji sed salê de deng û nalîna xwe di guhên hemî gelên cîhanê de berdide û di vê sedsaliyê de, peyva me ya dadmend û rewa bi sedan navên bêzar û hêvîdar li xwe kirine, Kurdistan, Jîn, Hawar, Gelewêj, Xebat, Yekitî, Roja Nû, Nudem, Berbang, Gulistan, Buhar, Pirs, û H.W.D . Lê mixabin ne navên dilzar û ne jî navên têrhêvî û rûmetdar peyva kurdî azad û serbest kir, lê tevî vê, xwîna tamarên peyva me germ diherike, serê xwe bi şehnazî ji bo mafê çarenûsiya xwe bilind hildaye û îro ew bi gelek zimanên netewên

cîhanê li zengilên deriyan dixê û bi zimanê xwe yê
şêrîn jî giyana netewa xwe bi çand û kelepûra xwe av
dide û hemî findên xwe yê mîhreban û nazdar
histêrên keç û lawên xwe, rondikên çavên sêwî û
jinebiyan paqij dike, bi herdu destên xwe nêgiz û
sûsinan di goristana pakrewanên welatê xwe de
diçîne, bi tîrêjên herdu çavên xwe mûman di zivingên
nezaniyê de vêdixê û bi alafa kovanên xwe ramanên
zordaran disotîne.

Havriyên berêz !

Erê! Bi vê bîreweriya nirxbuha û pîroz, em serên
xwe li ber hemî gornên pakrewanên peyvê û di
seretaya wan de, Mîr Miqdat Midhet Bedirxan, Ebdil
Rehman Bedirxan ditewînin û sed çepke gul ji
gulistana buheştê nemiran ji wan re diyarî dikin.

Bijî şahsîwarên peyvê!

Bijî pêûsên paqij û rastgo !

Bila her bilind be ala peyvê di sengerê rojnamegeriyê
de

Ciwan û germtirîn silavên me li we be !

Rêdeksiyona kovara pîrsê

**X: Ev sergotara bi navê rêdeksiyona (Pîrsê) ji aliyê min
de hatiye nivîsîn .**

Pîrs : Hejmar . 13 . Sal . 1998 .

Sergotara hejmarê

Wek me di hejmara borî de diyar kiribû ku bila sala 1998 an bibe sala weşanên kurdî.

Belê, rojnamenivîs û nivîskarên rêzdar!.Ev sala nû bi hêviyên geş,berê xwe dide cîhana rojnamegeriya kurdî, ewa dixwaze ku pênûsên jêhatî, rojnamevanên çandeperest, kurdperwer, niklên xamên xwe tûj bikin, bi giyana wêrîn û sozdariyê avdin,bi erkên xwe di pêşxistina şaristana kurdî de,bi rêk û pêk rabin.Çi bi çalakiyên yeksane (tekane) û çi jî bi yên tevane.

Ev yeka jî dibe sedemek ku em bi nêzîkbûna mezintirîn cejna rojnamegeriya kurdî,pêşniyareke rêxistinî,tevayî li rêdeksiyonên kovar û rojnamên kurdî bi gelemper û li yên weşanên Kurdên Sûriyê bi taybetî bikin,ta ku bîranîn û pîrozkirina cejna me pir dewlemendtir û berjewendtir be û kovar û rojnamên kurdî silavên dostanî û xûşkayetî bi hev din. Divê û pêwîst e komîta hevkarîya weşanên kurdî li Sûriyê çê bibe û rêberîya hemû çalakiyên me bike,bi navê rojnamegeriya me dengên me bi weşanên kurdî li hemû beşên Kurdistanê û li dervayî welêt bide guhdarkirin.Herweha jî, li gor fersend û keysên xwe li şevbuhêrk û sêminarên çapemeniyra kurdî beşdar be, belkî têperîna sed salî di ser rojnama "Kurdistan" re bibe gengazeke zêrîn ku hilgirtên pênûsan, hişmendên

bîrewer,zimanhezên netewperst bi pêşniyarên nûhtir,
nerxbuhatir û li gor mercbepêxwyî û mercbepêşiwênî
biramin.Belkî bi vî awayî em karibin li hember
bîranîna çar sed saliya Şerefnama Şerefyanê Betlîsî;
ya ku me îsal bêdeng di ser xwe re derbaz kiriye,
rûsipî derkevin.

Belê,.. Tiştên biçûk pirsên mezin tînin bîra me,
gavên berferê ji pêngavên berteng de destpêdikin.
Lewre kovara "Pirs"jî dixwaze carna pêçiya xwe bide
ser yek zengilên biçûk û li benda guhdar û pêşniyarên
baştir û sûdtir bimîne.

"Pirs" pirs dike,

"Pirs" guhdar dike...

Rêdeksiyona Pirsê

Pirs : Hejmar: 12 . Sal . 1997.

Ev sergotara bi navê rêdeksiyona pirsê ji aliyê min
de hatiye nivîsîn.

Naverok

- 1-Diyarî.
- 2-Pêşveçûna bizava çapemeniya Kurdî.
- 3-Erênî û neyênî di weşanên Kurdî de.
- 4-Hevpeyvîn bi Dr.Husên Hebeş re.
- 5-Danûstandinek Hawarê Gundî(Heyder Omer) bi Dr.Pêşrewê Berwarî re (Ebdilmecît Şêxo).
- 6-Danûstandinek hêmin bi Mîmtaz Elheyderî re.
- 7-Hevpeyvîn bi hunermend Aştî Mihdî re.
- 8-Rûniştinek xweş bi helbestvan Tosinê Reşît re.
- 9-Profêsor Hacî Cindî.
- 10-Ji ramanên Osman Sebrî.
- 11-Ji ferhenga Kurdaxê.
- 12-Pêşkêşî ji pirtûka Heyder Omer re.
- 13-Pêşkêşî ji pirtûka Dr.Husên Hebeş re .
- 14-Pêşkêşî ji dîwana sazmen Perîşan re.
- 15-Silavname pîrozbahiyê .
- 16-Sergotara hejmarê.

Ji berhemên nivîskar

1-Rola kovara (Dengê Komakar di tevgera azadîxwaza Kurdistanê de) ,nama Doktoriyê ,1988,Lênîngada berê ,bi zimanê Rusî.

2- Bi kurtî dîroka lêgerîna ziman û zaravên Kurdî.Prof:Qenatê Kurdo,bi zimanê Rusî ,weger bi zimanê Erebî 1991.Sûriyê.

3-(Bi Kurtî dîroka wêja Kurdî ya hevdem)Dr.Merof Xeznedarbi zimanê Rusî,weger bi zimanê Erebî 1993,Sûriyê.

4-Gurzek ji helbestên Kurdî yên hevdem bi zimanê Kurdî,weger bi zimanê Erebî,1995,Sûriyê.

5-Kovara(Çiya)1965-1970 awêna çanda Kurdî li Ewropa bi zimanê Kurdî, lêkolîn , 2004, Almaniya.

6-Gotar û lêgerînên Kurdî (1999-2004) bi zimanê Erebî 2011,Sûriyê.

7-Gelê Kurd li Rojavayê Kurdistanê(Dîrok, rêxistin ,siyaset , û bi gelemperî pêwendiyên Kurdî û Erebî di dîrokê de) bi zimanê Kurdî(lêkolîn), 2014 ,Sûriyê.

8-Dara Zeytunê dipeyive ... ,û çemê Efrînê di ber re dişewite ,bi zimanê Kurdî(Serpêhatiyek)2008,Almaniya .

9-Gurzek gotar(1980-1988),bi zimanê Kurdî,2011,Sûriyê.

10-Stranên Kurdî ji amedekirina J.Museliyan bi zimanê Kurdî,tîpên Erebi,Lênîngrada berê ,guhaztin bi tîpên Latîni,2011,Sûriyê.

11-Tu bi xwedêkê medîgrî(Helbest)1980-2011,bi zimanê Kurdî,2011,Sûriyê.

12-Lêkolîn û hevpeyvîn bi zimanê Kurdî ,2011,Sûriyê.

13-(Berhem) bi zimanê Kurdî,2011,Sûriyê.

14-Peyv û helwest bi zimanê Kurdî,2014,Sûriyê

15-Çîrok bi zimanê Kurdî,2015,Sûriyê.

16-Dewletên Ewropî û Kurdistan, bi zimanê Kurdî, Kemal Henan,werger bi zimanê Erebi .2015 Sûriyê.